

Univerzita Palackého v Olomouci

Pedagogická fakulta

Edvard Beneš - politik a filosof

Bakalářská práce

Autorka: Lucie Vymětalová

Vedoucí práce: PhDr. Petr Zima Ph.D.

Olomouc

2010

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně. Veškeré použité podklady, ze kterých jsem čerpala informace, jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury.

V..... dne ....

Podpis: .....

Poděkování:

Děkuji PhDr. Petru Zimovi Ph.D. za cenné rady a připomínky k mé práci a také těm, co mě vždy plně podporují a snášejí se mnou dobré i zlé chvíle.

Obsah

1 Úvod	1
2 Edvard Beneš jako státník.....	3
3 Benešovo chápání demokracie	13
3. 1. Historický vývoj a vliv na formování demokracie	13
3. 2. První světová válka a její vliv na vznik moderní demokracie	14
3. 3. Příčiny pádu demokracie po první světové válce	15
3. 4. Společnost národů a její vliv na formování demokracie.....	17
3. 5. Antidemokratické ideologie versus evropská demokracie	18
3. 6. Nutnost boje za obnovení demokracie	19
3. 7. Reorganizace demokracie v poválečném světě	22
3. 8. Budoucnost demokracie	23
4. Vnímaní osobnosti Edvarda Beneše ve 20. století	28
4. 1. Pohledy na Beneše za první republiky (1918 – 1938)	28
4. 2. Beneš jako „viník“ Mnichova	30
4. 3. Beneš v exilu versus Československá domácí scéna.....	30
4. 4. Beneš a jeho postavení mezi roky 1945-1948.....	32
4. 5. Potírání Beneše a Masaryka v éře komunismu	33
4. 6. Beneš a jeho odkaz dnes.....	35
Závěr	36
Prameny a literatura	37

1 Úvod

Cílem této práce je představit osobu prezidenta Edvarda Beneše ze tří pohledů. První část popisuje jasně a přehledně důležité mezníky Benešovy politické kariéry. Druhá kapitola vychází z knihy *Demokracie dnes a zítra* a snaží se proniknout do Benešova vnímání tehdejší situace a dějinného dění. Poslední část přináší rozdílné pohledy na druhého československého prezidenta očima významných osobností 20. století. Přínosem této práce tedy není nějaký převratný objev, který by prezidenta stavěl do nového světla, ale spíše určitý souhrn poznatků a informací, které by napomohly po přečtení této práce aspoň částečně pochopit osobnost prezidenta Beneše a jeho činy.

První kapitola se nazývá *Edvard Beneš jako státník* a zachycuje důležité mezníky jeho politické kariéry. Začíná ve stručnosti popisem jeho mládí, které předznamenává Benešovu politickou kariéru. Rok 1914 změnil jeho život, jelikož se začal podílet na odbojové činnosti a patřil do trojice, která se velkou měrou zasloužila o vznik první československé republiky. Poté se Beneš stal ministrem zahraničí a chtěl, aby se Československo orientovalo na Francii. V roce 1935 se stal prezidentem, v té době už však vzrůstala moc Německa a začalo se schylovat k Mnichovskému diktátu (1938). Brzy poté abdikoval z funkce prezidenta. Potom se přestěhoval do Londýna a usiloval o to, aby ho uznali za představitele Československa v zahraničí. Bojoval za obnovení první republiky v Masarykově duchu a velmi se snažil, aby Spojenci odvolali Mnichovskou dohodu. Tyto snahy se mu vyplatily a v roce 1946 byl znovu zvolen prezidentem. V tomto období již vzrůstala moc komunistů a Benešova prestiž postupně upadala. V červnu roku 1948 abdikoval na funkci prezidenta a ve stejný rok zemřel.

Ve druhé kapitole rozebírám důležité myšlenky z Benešova díla *Demokracie dnes a zítra*, proto se tato kapitola jmenuje *Benešovo chápání demokracie*. Kniha vyšla v roce 1939, nejdříve v angličtině a později i v češtině. Beneš vychází ve svém vidění demokracie z historie a za důležité události považuje francouzskou a americkou revoluci. První světovou válku bere jako boj za světovou revoluci, kdy mezi sebou bojovali dva tábory, kapitalisté versus imperialisté. Tato válka přinesla uznání práva na sebeurčení. V další části řeší, proč padla demokracie. Příčinu vidí v nedostatečném

fungování Společnosti národů a také v tom, že v některých státech byla demokracie zcela novým jevem s počátečními problémy. Fašismus a komunismus jsou dalšími problémy, které nabourávali demokracii. Vše vyústilo ve druhou světovou válku, kterou Beneš předpovídal. Beneš také podotýká, že demokracie se může udržet jen tehdy, pokud dojde ke změnám hospodářským i politickým.

Třetí kapitola nese název Vnímání osobnosti Edvarda Beneše ve 20. století a jejím úkolem je ukázat na příkladech, jak se měnily a vyvíjely názory na Beneše v průběhu 20. století. V období první republiky byl velmi oblíbený u všech, kromě malých skupin jako byl např. katolický proud. Během druhé republiky a za protektorátu mu byla často připisována odpovědnost a vina za Mnichovský diktát. Po druhé světové válce se z Beneše opět stává hrdina, který se zasloužil o obnovení demokracie a československého státu. Tehdy mu je opět podle některých připisována zodpovědnost za to, že umožnil vzestup komunistům. V dlouhém, více jak čtyřicetiletém období, kdy byli u moci komunisti, je často vynechávána část dějin, kdy u moci byl Masaryk a Beneš. Oba jsou napadáni, že jejich koncepce byly protilidové a vedly obyvatele do zkázy. V roce 1968 došlo k malému uvolnění a odrazilo se to i v literatuře a historiografii. Avšak brzy došlo k opětovnému potlačení svobod a vrátil se předchozí postoj. Po roce 1989 dochází k úplnému uvolnění, byly zpřístupněny tajné materiály, na základě kterých mohli historici začít kvalitní práci založenou na velkém množství pramenů a na Beneše se začalo nahlížet pravdivěji a subjektivněji.

2 Edvard Beneš jako státník

Edvard Beneš se narodil 28. května 1884 v západočeských Kožlanech v rodině úspěšného obchodníka. Jeho otci se dařilo, postupně získal k živnosti i cihelnu a závoznictví.¹

Malý Edvard se narodil do velké rodiny, byl desátým dítětem svých rodičů. Doma nezůstal nikterak dlouho, ve svých 12 letech z rodných Kožlan odešel do pražských Vinohrad, kde studoval gymnázium. Při svém pobytu v hlavním městě Čech bydlel u svého o 20 let staršího bratra Václava, který byl učitelem a vydavatelem knih.

V Praze se Edvard podle dobových svědectví ke svým spolužákům choval odtažitě. Na své okolí působil spíše asketickým dojmem. Nekouřil, nepil, o dívky nejevnil zájem, ožíval o prázdninách, když se vrátil domů do Kožlan. Hrával ochotnické divadlo, chodil na tancovačky, národní slavnosti, výlety.²

Roku 1904 začal Edvard Beneš studovat na filozofické fakultě v Praze filozofii, kde se zapsal na romanskou, germanskou a slovanskou filologii.³ Vysoká škola byla mnohem více podle Benešova gusta, jelikož mu vyhovovalo, že si může vybírat studijní látku a velmi racionálně hospodařit s časem. Zde ho také zaujaly přednášky Tomáše Garrigua Masaryka. Líbilo se mu, jak Masaryk aplikoval filosofii v psychologii a dával návod k řešení každodenních starostí.⁴ Své studium bral velmi vážně, chtěl co nejdříve proniknout do vědení a již tehdy se u něj projevovalo velké zaujetí pro práci. Další rok při svém studiu byl veřejně aktivní, pořádal například besedy o moderní výchově a darwinismu. Již na vysoké škole se seznámil s Tomášem Garriguem Masarykem, který Beneše vybízel k přípravě habilitace ze sociologie a filosofie. V té době ani jeden z nich ještě netušil, jaké blízké přátelství se mezi nimi vyvine.⁵

Beneš hodně a rád cestoval. Při svých studiích navštěvoval univerzity v Paříži a Berlíně. Zatímco Německo si neoblíbil, západní demokracie Velká Británie a Francie se mu líbily hodně. O Francii se později mimo jiné pochvalně vyjádřil, že je vzorem úspěšného národního státu.⁶

---

¹ Pecháček, J.: Dvacet let svobody. 5. vyd. Praha: Národní politika, 1988. str. 129.

² Zeman, Z.: Edvard Beneš - politický životopis. 2. vyd. Praha: Mladá Fronta, 2009. str. 9-12.

³ Kufnerová, Z. – Novotný, K.: Člověk Edvard Beneš – čtení o druhém prezidentovi. 1. vyd. Praha: Dita, 2006. str. 26.

⁴ Tamtéž, str. 27.

⁵ Zeman, Z.: Edvard Beneš - politický životopis. 2. vyd. Praha: Mladá Fronta, 2009. str. 12-13.

⁶ Tamtéž, str. 13-14.

V roce 1914 vypukla první světová válka a s ní se změnil i Benešův život. Nedlouho po jejím začátku odchází Masaryk do exilu, kde usiluje o vznik samostatného Československého státu. Beneš zůstává na počátku války ve vlasti a podílí se na organizování české odbojové organizace Maffie. Od počátku války je v kontaktu s Masarykem a posílá mu řadu depeší o domácí situaci. Roku 1915 Masaryk Beneše při jeho pobytu v Ženevě přesvědčil, aby zůstal v zahraničí a zapojil se tak do zahraničního odboje.⁷ Často je pokládána otázka, proč si vlastně Masaryk za svého spolupracovníka vybral právě Beneše? Zřejmě zde sehrály roli jejich dřívější kontakty na univerzitě a Benešova pracovitost, vytrvalost a také mládí spojené s energičností.⁸

Novým Benešovým působištěm se stala francouzská Paříž. Beneš si zde lehce zvykl, pronajal si jen malý pokojík, stravoval se velmi skromně. Alkohol a jiné návykové látky ke svému životu nepotřeboval, považoval je za jed.⁹ Pracoval ve dvou směrech. Jednak chtěl obeznámit tamní veřejnost s československou věcí, a také používal tajné informace z domova k otvírání cest do francouzských úředních kruhů. Důležitým spolupracovníkem Beneše a Masaryka v exilu byl slovak Milan Rastislav Štefánik.¹⁰

Možnost, že by vznikl samostatný Československý stát, se na počátku války zdála nereálná. Především bylo nutné pro tuto myšlenku získat dohodové mocnosti. K prvnímu posunu došlo roku 1917, kdy se v nótě Spojenců objevil válečný cíl osvobození Italů, Slovanů, Rumunů a Čecho - Slováků od cizí nadvlády.¹¹ Průlomem však byl až rok 1918, kdy byla Národní rada, v jejímž rámci Masaryk, Beneš a Štefánik pracovali, uznána dohodovými mocnostmi za prozatímní československou vládu. Do té doby působili všichni tři v zahraničí de facto jako soukromé osoby.¹²

Snahy této trojice se naplnily 28. října 1918, kdy bylo v Praze vyhlášeno samostatné Československo, o dva dny později se Svatomartinskou deklarací vyslovili pro jeho vznik i Slováci.¹³ V novém státě připadla důležitá role i Benešovi, který se stal dlouholetým ministrem zahraničí. V této pozici, kterou zastával mezi lety 1918 a 1935, se stal tvůrcem československé zahraniční politiky.¹⁴

---

⁷ Havlíček, F.: Edvard Beneš – člověk, sociolog, politik. 1. vyd. Praha: Prospektrum, 1991. str. 29.

⁸ Zeman, Z.: Edvard Beneš-politický životopis. 2. vyd. Praha: Mladá Fronta, 2009. str. 21.

⁹ Tamtéž, str. 25.

¹⁰ Havlíček, F.: Edvard Beneš – člověk, sociolog, politik. 1. vyd. Praha: Prospektrum, 1991. str. 30.

¹¹ Zeman, Z.: Edvard Beneš-politický životopis. 2. vyd. Praha: Mladá Fronta, 2009. str. 30.

¹² Tamtéž, str. 36-37.

¹³ Tamtéž, str. 39.

¹⁴ Havlíček, F.: Edvard Beneš – člověk, sociolog, politik. 1. vyd. Praha: Prospektrum, 1991. str. 36.

Hned na počátku této dlouhé éry jej čekal klíčový úkol zastupovat Československo na mírové konferenci ve Versailles, kde mělo být dojednáno uspořádání Evropy a světa po skončení první světové války. Prvořadým úkolem české delegace bylo vyjednat, kudy povedou nové státní hranice. Beneš dokázal prosadit vytýčení Československa v historických hranicích českých zemí (připojeny byly malá území Hlučínsko na severní Moravě a Vitorazsko a Valticko na jižní Moravě), s připojeným Slovenskem, které se na jižní hranici opíralo až o Dunaj, a s Podkarpatskou Rusí.¹⁵

Na počátku své politické kariéry Beneš v samostatném Československu nebyl součástí žádné politické strany, jelikož zastával názor, že ministr by měl být nestranný. Jeho pozice však byla blízká národním socialistům. Do této strany vstoupil až roku 1923.¹⁶ Byl příznivcem hlubokých sociálních reforem, podporoval vyvlastnění velkostatků a dolů, odluku církve od státu. Vystupoval proti katolíkům, monarchistům i bolševikům, byl proti tomu, aby byli zastoupeni ve vládě.¹⁷

Beneš byl politický realista, sám o sobě tvrdil, že nikdy nebojuje, když si není jist vítězstvím.¹⁸ Přesto se však v domácích politických střetech necítil dobře, byly pro něj nutným zlem, které musí přetrpět. Masaryk, jeho přítel a politický spojenec věděl, že Beneš má nedostatky na domácí politické scéně, že se nevyzná v domácím politikaření. O jeho smýšlení vypovídá jeho přesvědčení, že základ politiky tvoří zahraniční politika nikoli politika domácí.¹⁹

Beneš byl velmi pracovitý, měl pocit, že všechnu práci musí zastat sám. V posledních volných chvílích, které mu zbývaly, se snažil trávit čas se svou manželkou Hanou.²⁰ Věnoval se také sportu, mezi jeho oblíbené patřil zejména tenis. Snažil se naučit lyžovat, také jezdil na koni, náruživě rád fotografoval.²¹

Edvard Beneš se jako ministr zahraničních věcí věnoval především zahraniční politice. Ve své koncepci se opíral zejména o Francii, o jednoho z vítězů první světové války. Zastával názor, že Československo pojí s Francií společný cíl, jímž bylo oslabení Německa.²² Nechtěl přitom Německo izolovat, ale spíše oslabit a začlenit do mezinárodního společenství. Uvědomoval si zejména nebezpečí potencionální

¹⁵ Zeman, Z.: Edvard Beneš-politický životopis. 2. vyd. Praha: Mladá Fronta, 2009. str. 50.

¹⁶ Havlíček, F.: Edvard Beneš – člověk, sociolog, politik. 1. vyd. Praha: Prospektrum, 1991. str. 41.

¹⁷ Tamtéž, str. 49.

¹⁸ Tamtéž, str. 53.

¹⁹ Tamtéž, str. 62.

²⁰ Tamtéž, str. 63.

²¹ Tamtéž, str. 62.

²² Havlíček, F.: Edvard Beneš – člověk, sociolog, politik. 1. vyd. Praha: Prospektrum, 1991. str. 40.

pangermánské politiky. Obranu proti ní viděl v dalším pilíři své zahraniční politiky, a tím byla Společnost národů. Ta měla být v jeho pojetí zárukou nového uspořádání v Evropě.²³ Samotnému se mu pak podařilo dosáhnout osobního úspěchu, když byl roku 1935 zvolen předsedou zasedání Společnosti národů.²⁴

Beneš byl po celou svou kariéru ministra zahraničí horlivým zastáncem kolektivní bezpečnosti. Z toho důvodu se vždy snažil množstvím mezinárodních smluv stabilizovat situaci ve střední Evropě. Mezi takovéto pokusy patřily např. Ženevský protokol, podepsaný roku 1924 a o čtyři roky mladší Briand - Kelloggův pakt, které stanovovaly, že konflikty mezi dvěma státy mají být řešeny smírnou cestou, tudíž ve svém důsledku odmítaly útočné války.²⁵

Dalším pilířem Benešovy politiky bylo spojení v tzv. Malé dohodě, což byla aliance Československa, Rumunska a pozdější Jugoslávie, namířená především proti maďarským snahám zvrátit výsledky první světové války. K podpisu spojenecké smlouvy došlo v roce 1920. Beneš se zvláště obával nástupu bývalého císaře Rakousko-Uherska Karla I. na maďarský trůn, který by mohl vznést požadavky na historická území habsburské monarchie.²⁶

Důležitou roli pro mezinárodní zabezpečení Československa mezi světovými válkami mělo i Polsko. Vztahy obou sousedních zemí však doprovázelo množství rozepří, které bránily bližší spolupráci, ať už šlo například o spor, komu budou patřit zásoby uhlí bohatého Těšínska nebo o vztah k Sovětskému svazu.²⁷

Zahraniční zabezpečení Československa se změnilo s nástupem Adolfa Hitlera k moci v Německu v roce 1933. Beneš zpočátku doufal, že se tato změna dramaticky neprojeví, a v listopadu 1938 prohlásil, že: „K Německu zůstává náš politický vztah dobrý, je podporován normálním vývojem vztahů hospodářských. Nemáme s Německem žádných sporů, sblížíme se s ním automaticky každým jeho sblížením s našimi přáteli.“²⁸ Z dění v následujícím roce se však zdá, že v pravdivost těchto svých slov příliš nevěřil. Roku 1935 uzavřel Beneš ještě v roli ministra zahraničí spojeneckou smlouvu se Sovětským svazem namířenou proti případné německé agresi.²⁹

---

²³ Zeman, Z.: Edvard Beneš-politický životopis. 2. vyd. Praha: Mladá Fronta, 2009. str. 71.

²⁴ Tamtéž, str. 114.

²⁵ Tamtéž, str. 85-87.

²⁶ Havlíček, F. : Eduard Beneš - člověk, sociolog, politik. 1. vyd. Praha: Prospektrum, 1991. str. 40.

²⁷ Zeman, Z.: Edvard Beneš-politický životopis. 2. vyd. Praha: Mladá Fronta, 2009. str. 73.

²⁸ Tamtéž, str. 112.

²⁹ Havlíček, F.: Eduard Beneš – člověk, sociolog, politik. 1.vyd. Praha: Prospektrum, 1991. str. 57.

V roce 1934 byl počtvrté zvolen prezidentem Československa Masaryk. Byl v té době už značně nemocný, nejen on uvažoval o volbě svého nástupce. Jedním z vážných kandidátů byl Edvard Beneš, čeští politici byli ale často proti tomu, aby se prezidentem stal právě on. Odvolávali se na to, že Beneš nemá zkušenosti s domácí politikou. Beneš sám chtěl být prezidentem, podporovali ho jeho četní příznivci, mezi jinými například Obec legionářská, Svaz učitelů, Národní socialisté.³⁰

Roku 1935 odstoupil prezident Masaryk ze své funkce. O post se ucházel Edvard Beneš, jeho protikandidátem byl botanik Bohumil Němec. Politická reprezentace se rozdělila na dva tábory. Beneš dokázal získat podporu umírněné části agrární strany, obou socialistických stran, katolíků, dokonce i komunistů, kteří si jej oblíbili díky tomu, že podepsal smlouvu se SSSR. Do jeho tábora se přidala i nejsilnější slovenská síla, Hlinkova lidová strana. Protikandidáta Němce podporovala část agrárníků, etničtí Němci, živnostníci a čeští fašisté. Prezidentem republiky byl 18. prosince 1935 podle očekávání zvolen Edvard Beneš.³¹

Ve stejné době dochází ke změnám v situaci v Evropě. K moci se v Německu dostává Adolf Hitler, který otevřeně mluví o své expanzionistické politice. V důsledku toho se postupně mění postoj klíčového spojence Československa, kterým byla Francie.

Beneš si posuny v mocenské rovnováze v Evropě uvědomoval a komentoval je později slovy: „Viděl jsem dost přesně, oč v Evropě jde, viděl jsem neodvratné chvíle, kdy se oba tábory buď definitivně o mírovém vývoji dohodnou, nebo se střetnou ve strašném konfliktu.”³² Chování západních velmocí hodnotil jako nedostatečnou znalost problematiky a nedostatečné hodnocení situace. Snažil se diplomaticky jednat s Německem. Na německou nabídku uzavřít společně dohodu o oboustranném neútočení reagoval Beneš podmínkou, že tato dohoda bude akceptovat svazky s Francií a Sovětským svazem, aby se Československo nedostalo do přílišné závislosti na Německu. To však bylo pro německé vyjednavče nepřijatelné.³³

Situace se postupně dramaturgizuje. Zvláště po připojení Rakouska k německé říši v březnu 1938 se stává již kritickou. V následujícím měsíci došlo k posunu i na československé půdě, když v Karlových Varech vedoucí představitel sudetských Němců Konrád Henlein formuloval požadavky, které by měly za následek přechod moci

---

³⁰ Zeman, Z.: Edvard Beneš-politický životopis. 2. vyd. Praha: Mladá Fronta, 2009. str. 104-106.

³¹ Tamtéž, str. 104-129.

³² Tamtéž, str. 130.

³³ Tamtéž, str. 132.

v pohraničí do německých rukou. Británie a Francie reagovaly, že Československo má Němcům poskytnout dalekosáhlé ústupky.³⁴

Situace mířila k Mnichovské dohodě, již Velká Británie, Francie a Itálie vyzývaly Československo, aby se vzdalo svého pohraničí ve prospěch Německa. Tomuto diktátu se Beneš po delším váhání rozhodnul podvolit. Sám si přitom uvědomoval, že bude Hitler usilovat o získání celého Československa pod svoji nadvládu, když prohlásil: „Je to proradnost, která se potrestá sama. Je to neuvěřitelné. Domnívají se, že se zachrání před válkou nebo revolucí na náš účet. Mýlí se.“³⁵ Následně Beneš po určitém váhání 5. října 1938 abdikoval na svou funkci.³⁶

Beneš se po abdikaci přesunul do Sezimova Ústí, kde žil jako soukromá osoba. Doma i v zahraničí byl stále velmi populární. Byl dokonce Společností národů navržen na Nobelovu cenu míru, byť ji nakonec nezískal. U samotného Beneše Mnichov způsobil to, že důvěřoval jen své rodině a malé hrstce svých nejbližších spolupracovníků.³⁷

Brzy však Beneš odjel do Londýna. Byl si téměř jistý, že válka nastane, a první kdo utrpí újmu, bude Polsko, následovat jej bude Francie. V listopadu 1938 Beneš napsal, že z důvodu blížící se války se rozhodl pobývat více v cizině než doma, aby mohl připravovat půdu pro chvíli, která „přijde“.³⁸

V noci ze 14. na 15. března 1938 nový prezident Emil Hácha podepsal dokument o zřízení Protektorátu Čechy a Moravy. Beneš to bral jako zklamání, protože věřil, že Československo zůstane samostatné až do vypuknutí války. Rozhodl se jednat a rozeslal o neplatnosti tohoto aktu telegramy předním světovým státníkům Rooseveltovi, Daladierovi, Chamberlainovi a Litvinovovi. Sdělil jim, že Mnichovská dohoda má následky přesně takové, jaké předpokládal. Reakce západních mocností ho však zklamala, protože sice odsoudily jednání Německa, ale neodstoupily od Mnichovské dohody.³⁹

Beneš se na počátku druhé světové války potýkal s podobnými obtížemi jako při svém pobytu v exilu během první světové války. Bylo především nutné, aby byl uznán za představitele Československa v zahraničí, a aby byla Spojenci odvolána Mnichovská dohoda. Snažil se opět scházet se všemi důležitými světovými státníky, mohl se přitom

---

³⁴ Zeman, Z.: Edvard Beneš-politický životopis. 2. vyd. Praha: Mladá Fronta, 2009. str. 134-135.

³⁵ Tamtéž, str. 147.

³⁶ Havlíček, F.: Edvard Beneš – člověk, sociolog, politik. vyd. Praha: Prospektrum, 1991. str. 59.

³⁷ Zeman, Z.: Edvard Beneš-politický životopis. 2. vyd. Praha: Mladá Fronta, 2009. str. 156.

³⁸ Tamtéž, str. 158-159.

³⁹ Tamtéž, str. 162-163.

opírat o skutečnost, že byl mezinárodně známý a měl dobré finanční možnosti. Omlouval chování protektorátní politické scény, nezapomínal také zdůraznit, že je pod velkým vlivem gestapa. Nezapomínal podotknout, že tragickým osudem Československa a tím i ovládnutím střední Evropy Německem, bylo německému tlaku vystaveno i Polsko, Maďarsko, Jugoslávie a Rumunsko. Jedině zaujmutí dobrého postavení vůči otázce Československa tak tedy umožní zavést stabilitu na kontinentu.⁴⁰

Beneš usiloval o obnovení Československa v Masarykovském duchu. Věřil, že je důležitá spolupráce se západními státy. Zároveň upozorňoval na vliv SSSR a říkal: „Sověti budou dělat politiku brutálně egoistickou a změní ji vždycky, když se jim to bude hodit. Rudý Kreml má vždycky dva cíle: obranu svého impéria a rozšíření bolševické revoluce.”⁴¹

Od roku 1941 začal Beneš vystupovat proti státnímu prezidentovi Háchovi a protektorátní vládě, protože se podle něj přestaly chovat v zájmu českého národa a jejich míra spolupráce s Němci dosáhla neúnosné úrovně. Situace se ještě zhoršila po příchodu zastupujícího protektora Reinharda Heydricha roku 1941 do Prahy. Beneš potřeboval před spojenci důkaz, že Češi nejsou spokojeni se současným stavem, kdy nemají samostatný stát. Pravděpodobně na jeho přímý rozkaz byl na Heydricha spáchán v létě roku 1942 atentán.⁴² V jeho důsledku zahájili Němci na území protektorátu teror, na který západní velmoci reagovaly prohlášením, že považují Mnichovskou dohodu za neplatnou.

V rámci složitého geopolitického postavení Beneš usiloval i o dobré vztahy se Sovětským svazem. V roce 1943 jednal ze Stalinem v Moskvě. Usiloval o společné hranice se Sovětským svazem, uznání Československa, připravil memorandum o hospodářské spolupráci a potvrdil, že v Československu dojde k znárodňování. Když Beneš diskutoval o poválečné československé vládě souhlasil, že komunisté obdrží křesla ministra vnitra a obrany.⁴³ 12. prosince 1943 byla podepsána československo - sovětská smlouva, která obsahovala šest článků, týkajících se vojenské a politické spolupráce obou smluvních stran.

Proti smlouvě, která byla uzavřena roku 1943 se Sovětským svazem vystupovaly Spojené státy a Velká Británie. Situaci vnímali tak, že se Československo stalo centrem sovětské sféry v Evropě, či že se republika stala satelitním státem SSSR. Na tyto výtky

---

⁴⁰ Zeman, Z.: Edvard Beneš-politický životopis. 2. vyd. Praha: Mladá Fronta, 2009. str. 186.

⁴¹ Tamtéž, str. 196.

⁴² Tamtéž, str. 200-202.

⁴³ Tamtéž, str. 214.

ze západu Beneš reagoval ještě zarputilejší obhajobou Stalina. Také říkal, že se Stalin nechystá rozšiřovat komunistické ideje a ani se nechce vměšovat do politiky ostatních států.⁴⁴

Beneš se vyjadřoval i k domácím zrádcům a kolaborantům a v této souvislosti uvedl: „Kdybych měl býti nucen spolupracovat s nevhodnými zrádci a kolaboranty na milost vzatými, raději odejdu... Budeme-li dělat nepřípustné kompromisy, rozvrátíme si republiku a dojde nakonec k občanské válce. Je třeba býti nesmlouvavým k těm, kteří nebudou sice na hrdle a osobní svobodě potrestáni, kteří však musí z osobního života zmizeti.“⁴⁵ Tvrdý byl i v otázce českých Němců, když tvrdil, že je třeba vysídlit dva miliony Němců z republiky.⁴⁶

V roce 1944 vstoupila sovětská vojska na území Podkarpatské Rusi, na půdu meziválečného Československa. Z toho důvodu Beneš podepsal dekret o dočasné správě osvobozeného území. Československá delegace se chtěla přesunout do Podkarpatské Rusi, Stalin se ale rozhodnul připojit toto území k Sovětskému svazu. Československá delegace musela toto území opustit. Beneš proti tomuto vystupoval, s mocí Sovětů však nemohl soupeřit. Stalin také do Rudé armády nabíral Čechy a Slováky žijící v Rusku. Beneš upozorňoval, že občané Československa musí před vstupem do cizí armády požádat o svolení prezidenta a pokud tak neučiní, lze je považovat za zběhy. Sovětský svaz na Beneše naléhal, aby se věci nezabýval, a nechal ji, tak jak je.⁴⁷

Beneš byl z východní politiky dost zmaten, protože nechápal jednání Moskvy. K tomuto problému se vyjádřil slovy: „My neporušíme své závazky, stejně jako jsme to neučinili v době Mnichova.“ Beneš doufal, že se se Sovětským svazem bude možné férově dohodnout.⁴⁸ Nechal se politikou Stalina unést, věřil mu, bral ho jako dobrého spojence, kterému může důvěřovat. Stalin se ale k Benešovi choval přívětivě jen pro své politické záměry. Beneš se tak nakonec k problematice Podkarpatské Rusi vyjádřil, že to je jen lokální problém, který je již vyřešen, a že si i nadále přeje společné hranice ze SSSR.⁴⁹

Po příjezdu do vlasti se Beneš rozhodl definitivně skoncovat s přítomností početné německé menšiny na území českých zemí. Podepsal tak dekrety o potrestání

---

⁴⁴ Zeman, Z.: Edvard Beneš-politický životopis. 2. vyd. Praha: Mladá Fronta, 2009. str. 212-215.

⁴⁵ Tamtéž, str. 223.

⁴⁶ Tamtéž, str. 224.

⁴⁷ Tamtéž, str. 238-243.

⁴⁸ Tamtéž, str. 240-242.

⁴⁹ Tamtéž, str. 245-246.

kolaborantů, nacistů, Němců a Maďarů a mnohé další.⁵⁰ Beneš říkal, že nový stát už nemůže být takovým, jakým byl v roce 1938. Jeho představou byl národní stát. Byl pro sociální politiku, chtěl, aby bylo pomoheno obyčejnému českému člověku. Prosazoval názor, že západní státy musí prosadit nové hospodářské změny, stát se sociální záchranou sítí a tím se přiblížit Sovětskému svazu. Beneš taky hojně spolupracoval s československými komunisty a věřil, že nepůjdou cestou Sovětského svazu.

V poválečné době měl Beneš sice velké ambice, ale čím byl starší, tak tím pro něj bylo obtížnější vyznat se v novém chodu politiky. Chtěl vytvořit fungující demokratický stát i za cenu ústupku. V roce 1946 se konaly parlamentní volby. Nejsilnější stranou se stali komunisté, na Slovensku zvítězila Demokratická strana.

Dne 5. června 1947 americký ministr Marshall přednesl projev na Harvardově univerzitě plán na obnovu Evropy. Beneš považoval za nutné se na těchto předběžných jednáních podílet.⁵¹

V pokračujícím vývoji v osvobozené ČSR se čím dál více do centra dění dostávali komunisté. V politice klesala Benešova prestiž, také o jeho schopnostech se pochybovalo. Krize se prohlubovala a Beneš se pomalu začal stahovat z veřejného života. Věřil, že se vše vyřeší rozvahou a klidným řešením. Pod nátlakem komunistů však nakonec přijal demisi 12 ministrů demokratických stran. Když jej obviňovali ze selhání, Beneš reagoval: „Oni obviňují mě, že jsem je zklamal, a já obviňuji je, že zklamali oni mě v rozhodující chvíli...Věřil jsem, že demonstrace neozbrojených studentů dá znamení k obecnému povstání. Ale když se nikdo nehnu, nemohl jsem přece dopustit, aby Gottwaldovy bojechtivé hordy prováděly hromadné masakry na bezbranném obyvatelstvu. Nebylo žádné hranice v tom, čím hrozily.”⁵²

Únorová krize, kterou rozpoutali odstoupivší ministři způsobila, že komunisté zabrali všechny důležité posty státního aparátu. Beneš v té chvíli již nebyl tím Benešem, kterým byl před válkou. Jeho rozhodnutí nebyly pevné a měnily se. Když ministři podali demisi, i on sám zvažoval, že abdikuje. Uvědomoval si, že jestli přijme podmínky Gottwalda, otevře neomezenou cestu komunistům. Beneš nakonec neabdikoval, jelikož si uvědomoval, že musí bránit komunistům v jejich cestě. Také ovšem věřil, že může dojít opět ke smíření západu a východu.

---

⁵⁰ Zeman, Z.: Edvard Beneš-politický životopis. 2. vyd. Praha: Mladá Fronta, 2009. str. 267-270.

⁵¹ Tamtéž, str. 281-285.

⁵² Tamtéž, str. 290.

Beneš se přesunul do svého Sezimova Ústí, kde trávil většinu svého času. Gottwald ho tam nechával hlídat.⁵³ Beneš mu vytýkal pronásledování nekomunistických univerzitních pedagogů. Gottwald a jeho vláda se obávali, že by Beneš mohl emigrovat, a proto zvýšili ostrahu jeho obydlí. Beneš vnímal, jak se situace z jeho pohledu zhoršuje, začal opět promýšlet abdikaci: „Nemůžu přihlížet tomu a nésti za to odpovědnost, aby byli lidé pro svoje politické přesvědčení propuštěni z továren, úřadů, zaměstnání, zatýkáni. Nikdo nemůže zaručit, že u nás nebudou koncentrační tábory. Za toho stavu nemůžu zůstat a jsem pevně rozhodnut odejít.“⁵⁴

Manželka Hana i někteří zastánci demokracie na Beneše tlačili, aby neodcházel z úřadu a tedy, aby se snažil zachránit demokracii. Benešův fyzický stav už byl natolik špatný, že se mu i špatně mluvilo. Byl již po druhém záchvatu mrtvice, byl zcela vyčerpaný, znechucený politickou situací. Beneš tehdy už ani nečetl noviny, byl zcela bez informací. Poslední kapkou byly volby v roce 1948, které byly zcela nedemokratické. 7. června 1948 podepsal abdikací listinu. Benešův zdravotní stav se stále zhoršoval. Edvard Beneš zemřel 3. září 1948.⁵⁵

---

⁵³ Zeman, Z.: Edvard Beneš-politický životopis. 2. vyd. Praha: Mladá Fronta, 2009. str. 290-294.

⁵⁴ Tamtéž, str. 295.

⁵⁵ Tamtéž, str. 295-306.

3 Benešovo chápání demokracie

Kniha Demokracie dnes a zítra je Benešovým dílem, kterou psal, když byl ve Velké Británii. Nebylo to pro něj vůbec lehké období, jelikož bylo po Mnichovu. Tato kniha se stala podkladem pro přednášky na chicagské univerzitě, kde na toto téma od června 1939 přednášel a měl velký úspěch. Na základě tohoto jej přijala univerzita jako profesora. Poprvé kniha vyšla v roce 1939 v New Yorku a téhož roku vyšla i podruhé. Když Beneš pobýval ve Spojených státech, změnilo se i jeho politické postavení. Byl plně rozhodnut bojovat za osvobození Československa.

Tato kniha nejdříve vyšla v angličtině, a teprve pak v češtině. V obnoveném Československu se stala učebnicí demokracie. A nebyla jen tímto, vystupovala také proti komunistickému převratu. Když došlo ke komunistickému převratu, tak byla kniha zlikvidována společně s dalšími jeho díly jako nepřátelská buržoazní ideologie.⁵⁶

3.1. Historický vývoj a vliv na formování demokracie

Beneš ve svém vidění demokracie vychází z historického vývoje a za základní zlomy v historii považuje tři podstatná období. Období feudalismu 14., 15. a 16. stol., období absolutní monarchie v 17., 18. stol. a třetím obdobím je období francouzské a americké revoluce. První období je charakterizováno tím, že středověký člověk je podvolen dvěma autoritám, duchovní a světské vrchnosti. Středověkého člověka nepovažuje za svobodného, zde vidí předstupeň nespokojenosti lidí, která vyústí v dění v 16. stol, kdy se proti této vrchnosti lid postaví. To přispělo k zániku feudálního systému a ke slovu se přihlásila vláda absolutistických monarchů. Dění v 17. a 18. stol přirovnává k dění ve století dvacátém, kde díky boji mezi politickými stranami došlo v řadě států k pádu demokratického systému a nastolení diktátorských režimů.

Francouzská a americká revoluce je pro Beneše dovršením snah, které se vedly v předchozích pěti staletích. „Prohlášením práv individuálních stala se konečně francouzská revoluce výrazem onoho politického a filosofického liberalismu a individualismu, jenž dal člověku 19. století všechny svobody osobní a práva na svobodu duchovní, vědeckou, náboženskou a vůbec zásadu tolerance a volné diskuze, stejně jako dal základ k svobodě hospodářské, to jest k liberálnímu systému

---

⁵⁶ Beneš, E.: Demokracie dnes a zítra. 7. vyd. Praha: Knihnice společnosti Edvarda Beneše, 1999. str. 313-314.

hospodářského industrialismu a kapitalismu 19. a 20. století“ Na druhou stranu francouzskou revoluci nebere jen jako kladnou historickou událost. Vidí v ní také to, že vyvolala mnoho proudů, které se staly součástí krize pro období, ve kterém Beneš žil. Položila základ pro nacionalismus, vytvořila díky napoleonským válkám lidovou masovou armádu a Napoleon se stal vzorem nacionalistického a totalitního diktátora. Beneš podotýká, že tyto historické převraty připraví vždy půdu jak pro demokratické směry, tak pro antidemokratické směry.

Celé 19. století je bojem o demokracii v úzké souvislosti s bojem malých států o samostatnost. Vytváří se národnostní idea, která nese ideologii demokracie.

Dalším takovým zlomem je první světová válka, která opět podle Beneše přichystala půdu, jak pro demokratické snahy, tak pro antidemokratická hnutí, která chtějí demokracii nahradit novými politickými směry jako byl – fašismus, nacionalismus.⁵⁷

3. 2. První světová válka a její vliv na vznik moderní demokracie

Beneš chápe světovou válku jako boj za světovou demokracii. Základem pro moderní demokracii je podle něj filosofie humanitní, ze které přímo plyne právo národa na politickou, hospodářskou a kulturní svobodu. Podotýká, že západní státy prošly politickými revolucemi a tedy uskutečňovaly cestu k moderní demokracii. Na druhou stranu státy jako Německo, Rakousko - Uhersko a Balkánské státy nikdy nezažily takový revoluční zlom a bude pro ně mnohem složitější prosadit zde demokratické systémy. Svět je podle něj rozdělen na dva tábory, na středoevropský a spojenecký. Válka znamenala z obou stran válku kapitalistickou a imperialistickou, tedy boj o kolonie, o ovládnutí světových trhů, hospodářských zdrojů. Demokracie se podle Beneše nemohla zrodit jen na základě změn v politickém systému, ale změny musely nastat také na poli sociálním a hospodářském, jinak by přerod v demokracii nebyl úplný.

„V první světové válce bojovaly proti sobě dva tábory, mající dvě zcela protikladné filosofické koncepce, složení a vývoji moderní společnosti a o její kultuře vůbec.“⁵⁸ Tyto souboje mezi dvěma tábory podle Beneše sice skončily vítězstvím

---

⁵⁷ Beneš, E.: Demokracie dnes a zítra. 7. vyd. Praha: Knihovna společnosti Edvarda Beneše, 1999. str. 11-32.

⁵⁸ Tamtéž, str. 53.

západní demokracie, ale přesto pak dojde k útokům Německa na Sovětský svaz a Japonska na Spojené státy.

Důsledkem první světové války ve spojitosti s demokracií bylo uznání práva na sebeurčení, které vyřešilo otázku osamostatnění a sjednocení Polska, Československa, Rumunska... Byla vytvořena Společnost národů. Byla odstraněna privilegia církve, provedeny pozemkové reformy a ústavy těchto zemí se zdemokratizovaly. Beneš považuje za velký demokratický krok vytvoření Společnosti národů, Mezinárodního úřadu práce.

„Některým mírovým smlouvám se vytýká, že neuplatnily demokratickou ideologii.“⁵⁹ Na základě 14 bodů prezidenta Wilsona a jeho tzv. sebeurčení národa, mírová konference nebyla spravedlivá k poraženým státům. Druhou nespravedlivostí mírových smluv byly reparace pro poražené státy. Tyto reparace byly po krátkém čase zrušeny a nezaplaceny. A třetím velkým sporným bodem s demokratickými principy byla otázka odzbrojení, i tento bod ze strany Německa nebyl nikdy dodržen. A čtvrtou nespravedlivostí neslučitelnou s demokratickými principy je fakt, že světové prameny hospodářské prosperity nejsou rozdělovány všem stejně.

Posledním pátým problémem spjatým s nedůsledným prováděním demokratické ideologie státu byla dvacetiletá politika Společnosti národů, která byla podle Beneše příliš stranická a upřednostňovala některé státy. Beneš poukazuje na to, že tyto politické problémy spjaté s politickým životem přispěly k pádu povalečné demokracie. „Válka a mírová konference prohlásila a do velké míry uplatnila zásady moderní demokracie, vyvolavši tak po válce veliké hnutí pro praktickou demokratizaci Evropy a světa. Mravně i po stránce filozoficko – historické byl pokus o uplatnění demokratických principů válkou a mírovými smlouvami bezesporně velikým pokrokem lidské civilizace...“⁶⁰ Avšak podotýká, že válka a taky mírová konference přinesla i značných chyb a jako každé lidské dílo nemohla mít nedostatků.⁶¹

3.3. Příčiny pádu demokracie po první světové válce

Ve většině států po první světové válce byla nastolena demokracie, Beneš ale upozorňuje na to, že každý stát, kde byla nově nastolená demokracie, se bezpochyby bude potýkat s mnoha počátečními problémy. V každé zemi tento režim narazil na

---

⁵⁹ Beneš, E.: Demokracie dnes a zítra. 7. vyd. Praha: Knihnice společnosti Edvarda Beneše, 1999. str. 60.

⁶⁰ Tamtéž, str. 63.

⁶¹ Tamtéž, str. 32-64.

různost vývoje a vzdělání, na charakter příslušného národa. A díky této rozdílnosti vývoje v Evropě Beneš podotýká, že se jednotlivé demokratické politické systémy odlišují. Kvůli této nesourodosti a nestejně úrovni demokracie mohly ohrozit demokracii jako takovou, jelikož pokud padne jeden demokratický režim, tak to ohrozí i okolní oblasti.

Beneš podotýká, že jde plně vidět rozdíl mezi nově zrozenými demokratickými státy a těmi, co již už před válkou měly toto politické zřízení. Pro nově vzniklé státy zavedení demokratického zřízení může znamenat velkou změnu, která se musí nutně setkat s počátečními problémy. Tyto obavy však byly zcela zbytečné ve spojitosti s nově vzniklým Československem, které dokázalo hravě odstranit vliv Maďarska, Rakouska a tím se stalo jedinou výjimkou ve střední Evropě. Beneš neopomíná také zmínit vyjádření k Mnichovu: „Mnichov sice zničil československé hranice, nezničil však nikdy a ani dodnes československého ducha demokracie...“⁶²

Beneš upozorňuje, že poválečná, nově rodící se demokracie má spoustu úskalí. Jelikož není nový systém ještě plně zaběhnut, stává se obdobím určité nejistoty, která dává prostor pro přehnané stranicví, štvavost, výstřednost textu, podléhání korupci a podobně. V nových demokratických evropských státech je třeba být na pozoru a vychovávat nové vůdce ke službě v demokratickém státě.

Odpovědnost za úpadek demokracie Beneš částečně přisuzuje západoevropským demokraciím, které dle jeho mínění nedokázaly správně vést Evropu a v důležitých chvílích nezasáhly, tak jak měly. A tedy to, že došlo k válečné katastrofě v roce 1939, není jen na bedrech autoritativních režimů, ale mají na ní svůj podíl také západní evropské demokracie.

Dalšími aspekty, které zapříčinily druhou světovou válkou byly podle Beneše komunismus a fašismus, které vystupovaly proti demokratickému zřízení. Podle Beneše se ke slovu dostaly tyto dvě ideologie díky neúčinnosti demokratických metod v rozhodných chvílích.⁶³

Beneš vystupoval proti ortodoxnímu marxismu a také z něho plynoucího třídního boje. „Byl jsem vždy v praktické politice důsledně pro politiku sociální spravedlivosti – podle potřeby i radikální–uskutečňovanou však vývojovou cestou a boji

---

⁶² Beneš, E.: Demokracie dnes a zítra. 7. vyd. Praha: Knihnice společnosti Edvarda Beneše, 1999. str. 67.

⁶³ Tamtéž, str. 67–72.

etapovými a nikoliv takzvanou diktaturou proletariátu.⁶⁴ A byl přesvědčen o velkém omylu povalečných komunistů a Třetí internacionály.

Podle Beneše bylo nejsmutnější to, že západní demokracie vůbec nechápaly o čem jde až do začátku války. Demokratický systém tehdy ještě nebyl plně funkční. „Nebylo zejména dost silných, osvícených, vzdělaných a odvážných vůdců demokratických“, píše Edvard Beneš ve svém díle. Československo usilovalo až do poslední chvíle o dosažení míru a snažilo se o rozhodný sociální pokrok. Až do mnichovského diktátu demokracii zachránilo. Beneš tedy považuje demokracii v Československu za jednu z nejúspěšnějších a nejlepších demokracií.⁶⁵

3. 4. Společnost národů a její vliv na formování demokracie

Beneš považuje Společnost národů za velmi moderní a revoluční instanci. Také podotýká, že snahy vytvořit mírové organizace jsou již velmi staré a spadají až do starověku (první Amphictyonská liga 497 př. Kr.). „Proto jsem zdůraznil a zdůrazňuji opět, že společnost národů je výrazem demokratizace Evropy a světa po válce světové a proto je pravda, že dnešní společnost národů mohla existovat a morálně fungovat jen ve světě demokratickém.“⁶⁶

O vytvoření Společnosti národů bylo již diskutováno během čtyř let první světové války. „Pro mne je Společnost národů především logická, vcelku do důsledku dost propracovaná soustava nových mezinárodních styků, odpovídající nové, politické a sociální konstrukci demokratické společnosti 20. století a založena na docela určitém systému filosofie a morálky: filosofie a morálky demokratické a humanitní.“⁶⁷ Společnost národů byla tedy podle Beneše výrazem filosofie a morálky demokracie. Společnost národů je institucí, které má demokratickou cestou řešit politické spory, které se mají vyřešit buď dohodou a nebo arbitrážním rozsudkem. Beneš tedy věřil, že pokud národy budou věci řešit demokratickou cestou, tak se může předejít válečným konfliktům. Za nutné považoval vytvoření vzájemné tolerance jednoho státu druhým, bylo třeba také odzbrojovat.

---

⁶⁴ Beneš, E.: Demokracie dnes a zítra. 7. vyd. Praha: Knihnice společnosti Edvarda Beneše, 1999. str. 74.

⁶⁵ Tamtéž, str. 81.

⁶⁶ Tamtéž, str. 100.

⁶⁷ Tamtéž, str. 105.

Společnost národů byla sice podle Beneše dobře vytvořenou z teoretického hlediska, ale co se týče opravdového fungování, tak nebyla dobře vedena a tedy zasadila rány světové demokracii.⁶⁸

Podotýká, že pokud je nějaká teorie převedena do reálného světa, tak nemůže fungovat přesně tak, jak se to na teoretické rovině vymyslí. V politickém světě je třeba dělat kompromisy. Nelze totiž utlačovat jedince na úkor společnosti. Stejně tak to platí i pro větší a menší národy. Společnost národů se snažila být nestranná, avšak uznal, že k poraženým státům nebyla úplně spravedlivá.⁶⁹

Jako zásadní problém poválečné demokracie vidí v tom, že přední představitelé politiky nebyli schopni dělat to, co poválečná demokratická politika potřebovala.⁷⁰

3. 5. Antidemokratické ideologie versus evropská demokracie

Pro vývoj společnosti je důležitý významný činitel, a tím je náboženství. Náboženství nelze ve společnosti nebrat v potaz. „Náboženství bylo vždycky velkou silou duchovní a mravní.“⁷¹ A proto podle Benešova pojetí nesmí být demokracie protináboženská.

Antidemokratické režimy (fašismus, nacionalismus) stojí na straně hrubé síly, naproti tomu demokracie jde po boku sil mravních a duchovních. Proto se tyto dva politické systémy nemohou shodnout ani na poli teoretickém ani na poli praktickém.

Lidská společnost je v podstatě kolektiv a jeho součástí je jedinec. A právě jedinec je silou primární a nejvyšší silou v lidské společnosti. „Z toho důvodu jsem individualista a z toho důvodu jsem pro demokracii jako systém, který má své základy v individualistickém pojetí života.“⁷² Je tedy nutné, aby existoval vyvážený vztah mezi kolektivem a individuální svobodou. Proti jedinci a proti tomuto pojetí vystupují autoritativní režimy.

Podle Beneše byl např. italský fašismus reakcí na špatně fungující demokracii. V ranné fázi, kdy se fašismus formoval, tak neměl přesně vymezenou, pevnou doktrínu. „A vypracovává se ke své soustavnosti právě jako reakce v obou směrech: jednak jako

---

⁶⁸ Beneš, E.: Demokracie dnes a zítra. 7. vyd. Praha: Knihnice společnosti Edvarda Beneše, 1999. str. 109.

⁶⁹ Tamtéž, str. 115-116.

⁷⁰ Tamtéž, str. 116.

⁷¹ Tamtéž, str. 133.

⁷² Tamtéž, str. 135.

politické hnutí proti danému stavu politickému a sociálnímu, jednak jako myšlenková soustava a doktrína proti myšlenkové soustavě a doktríně dosud vládnoucí.⁷³

Fašismus odmítá koncepci přirozeného práva pro člověka a pro každý národ. A podle Beneše je tedy fašismus antidemokratický, antiliberální, antihumanistický, antikosmopolitní, antipacifistický, antiracionalistický.⁷⁴ Je tedy důsledným utilitarismem a oportunismem, který je hnán do všech krajností. Také je antisocialistický a antikomunistický, tedy odmítá z těchto oblastí vše, co je použitelné pro všechny doby a všechny národy. Přesto všechno zachovává z liberalismu a demokracie odpor k zásadě o třídním boji, ze socialismu a komunismu zásadu pro sociální spravedlivost pro větší masu.⁷⁵

Fašistický stát má tedy svého vůdce, který je výrazem absolutní moci. A Beneš to srovnává s tím, že i ve středověku měli svého monarchu, avšak fašistický stát odstranil náboženství a církve z politiky. Tedy pád demokratických systémů po roce 1920 Beneš považuje za návrat ke středověkému zřízení.⁷⁶

3. 6. Nutnost boje za obnovení demokracie

Počátek 20. stol byl pro Beneše velmi hektickým obdobím, kdy Evropa procházela mnohými změnami, po stránkách politického zřízení, hospodářství, kultury, vznikaly nové filosofie. První světovou válku považoval za přerod starého aristokratického systému k novému demokratickému.

Pak na tyto snahy začaly reagovat autoritativní režimy a nastal zvrát. Uvnitř států došlo ke hlubokým sociálním a politickým rozkolům. „Taková doba jako nynější, kdy všechny tradice jsou takto bezohledně odhazovány stranou, kdy není všeobecně uznaných, pevných a stálých koncepcí filosofických, náboženských, mravních a právních, kdy jsou brutálně odstraňovány politické a sociální režimy bez ohledu na smlouvy či lokální vyjednávací metody a kdy jsou tvořeny nové režimy v krutých a často krvavých a sociálních a politických bojích – takové doby jsou, jak víme, dobami mravní a ideové krise a chaosu, dobami sociálních zvrátů a revolucí.“⁷⁷

Tento vývoj přirovnává k historickému vývoji a podotýká, že k takovému střídání docházelo po celá staletí. Vždy po době svobody přichází období úpadku, které

---

⁷³ Beneš, E.: Demokracie dnes a zítra. 7. vyd. Praha: Knihnice společnosti Edvarda Beneše, 1999. str. 139.

⁷⁴ Tamtéž, str. 140.

⁷⁵ Tamtéž, str. 142.

⁷⁶ Tamtéž, str. 148-149.

⁷⁷ Tamtéž, str. 171.

je spjato s násilím. Avšak nyní je podle Beneše lidstvo silnější a přichází nová epocha vývoje společnosti. Každé období nově zrozené demokracie je v duchu revolučního nadšení, a proto se osvobozená generace a její osvobození často dopouštějí omylů. Nejsou schopní tedy dobře vést nově vzniklý stát.⁷⁸

„Soudobá reakce v Evropě proti demokratickým režimům má tudíž velmi přirozený podklad nejen v politických, hospodářských a sociálních podmínkách v jednotlivých státech, ale i ve všeobecném zákonu společenského vývoje a šťastného lidského života.“⁷⁹ Po první světové válce dospěla společnost k nové, evropské, demokratické revoluci. V některých zemích však demokracie neměla tolik odvahy jít tak daleko, aby uskutečnila všechny demokratické principy, příkladem je Německo, Polsko apod. Tento fakt měl vliv na příchod autoritářské revoluce v Evropě. Avšak podle Beneše je každá diktatura pouze dočasná. Důsledkem každého takového režimu je zničení individuálních svobod a ve společnosti nutně musí přinést vnitřní demoralizaci. A aby se situace nějak vyřešila, je třeba revoluce či války.⁸⁰

Aby takovéto režimy uspěly je třeba, aby vyřešily hospodářské otázky jako je nezaměstnanost, problémy obchodní a exportní, měnové apod. Podle Beneše se již v jeho době vědělo, že tyto systémy nejsou schopny vyrovnat se s těmito problémy, a proto nemohou uspět. A tedy místa, kde došlo k pádu demokracie byla již tehdy chorobná a nemohlo to dopadnout jinak.⁸¹

Beneš si také kladl otázku, zda dojde v Evropě k válečnému konfliktu. Očekával, že dojde ke změně, jelikož žádný národ nedokáže žít v otroctví. V USA, v Anglii, Francii a také v Německu se již objevují hnutí, které bojují za novou filosofii, mezinárodní právo, novou politickou vědu apod. Beneš právě toto považoval za projevy nespokojenosti s danou situací. Tedy již v roce 1939 existoval jistý druh revoluce a svět směřoval k válce. Beneš válku předpovídal. Již od roku 1932 byl Pakt o Společnosti národů sabotován a byla hrubě porušována demokracie.

K Mnichovu se Beneš vyjadřuje následovně: „A mluvě o své vlasti nemám v úmyslu činit někomu výčitky nebo rekriminace. Dávám toliko výstrahou celému světu, aby nekráčel dále po této cestě zkázy, která musí všude nevyhnutelně vést

---

⁷⁸ Beneš, E.: Demokracie dnes a zítra. 7. vyd. Praha: Knihnice společnosti Edvarda Beneše, 1999. str. 173-174.

⁷⁹ Tamtéž, str. 175.

⁸⁰ Tamtéž, str. 176.

⁸¹ Tamtéž, str. 177- 178.

k naprostému zničení dosud ještě žijících demokracií.⁸² Vidí také to, že Československo se obětovalo pro mír v Evropě. Mnichovskou konferenci viděl jako zradu, kterou západní mocnosti vůči nám spáchali, jelikož nás nepřizvali na jednání o osudu Československa. „Československý národ, dočasně morálně zlomený událostmi ze září 1938, kdy byl opuštěn a donucen přijmouti nemožné a nespravedlivé rozhodnutí, jehož vojenské podmínky odňaly mu naprosto možnost brániti účinně se zbraní v ruce svůj stát, byl prostě se nucen dočasně podrobit.“⁸³

Německo je podle Beneše samo v područí diktátorského režimu, který ve světě vytváří situaci naprostého zmatku, rozkladu, násilí a nenávisti. Tedy jejich činy jsou ukázkou naprostého rozkladu moderní lidské civilizace.⁸⁴

Další otázku, kterou si Beneš pokládá je, zda by mohly autoritativní režimy žít v míru s demokratickými? Sám o tom problému říká - díky svým zkušenostem tomu nevěřím, jelikož není možné, aby tak rozdílné politické koncepce spolu vycházely, bezprostředně předpovídal válečný konflikt. „Musí přijít nějaké vyřešení, které konečně přinese pořádek a klid na delší dobu, musí být nějaké východisko z dnešního chaosu, napětí a zmatku.“⁸⁵ Válečný konflikt tedy bude řešením a jistá spolupráce Spojených států evropských snad světu přinese řešení, které zachrání Evropu.⁸⁶

Benešem předpovězená válka opravdu začala. Na jedné straně byly demokratické režimy, které bojovaly proti diktátorským režimům. Veškerá jednání selhala a konflikt bylo možno vyřešit jen touto cestou. Ve válce se musí vyřešit tři základní problémy, a to svrhnout diktátorské režimy, navrátit světu politickou a sociální svobodu. Také se v Evropě musí vytvořit nová a funkční politická organizace. Posledním a nejdůležitějším bodem je podle Beneše přepracování samotné demokracie. Předválečná demokracie byla podle Benešových slov buržoazní a měla mnoho nedostatků. A na posledním bodu bude především záležet demokracie zítřka.⁸⁷

Moderní občan a člověk má podle něj charakteristické znaky. Je to především svobodný občan, který má svobodné myšlení, má právo se svobodně vyjadřovat a také mluvit svým rodným jazykem. Dále pak má ctít pravdu a věřit v pravdu, mluvit pravdu a ctít vědu, respektovat dané slovo, plnit své závazky apod.⁸⁸ Diktátorský režim

---

⁸² Beneš, E.: Demokracie dnes a zítra. 7. vyd. Praha: Knihnice společnosti Edvarda Beneše, 1999. str. 181

⁸³ Tamtéž, str. 183.

⁸⁴ Tamtéž, str. 183.

⁸⁵ Tamtéž, str. 186.

⁸⁶ Tamtéž, str. 186–187.

⁸⁷ Tamtéž, str. 188–189.

⁸⁸ Tamtéž, str. 190.

v Evropě způsobil naprostý úpadek veškerých hodnot nutných pro demokracii, a proto je nutné zvítězit ve válečném konfliktu, aby byly napraveny chyby tohoto režimu a Evropa se mohla uzdravit, říká Beneš.⁸⁹

3. 7. Reorganizace demokracie v poválečném světě

I když Beneš ještě nevěděl, která strana ve válce zvítězí, tak věřil, že demokracie svůj boj vyhraje. Již v roce 1941 navrhoval a naznačoval, co se vše musí změnit, aby nedošlo ke třetí světové válce a také, aby se demokracie stala funkční.

Pro rovnováhu v poválečném světě je třeba, aby několik větších politických jednotek bylo v rovnováze, zejména po stránce hospodářské a politické. Jde o to, aby malé státy nebyly příliš napadnutelné. Jako příklad uvádí situaci v Československu v roce 1938. Evropa by měla být nově uspořádána a měla by se uplatnit Atlantická Charta, která byla podepsána Rooseveltem a Churchillem 14. srpna 1941 a přijata ve Washingtonu 1. ledna 1942 dvaceti šesti národy.⁹⁰

K otázce poválečného Německa se vyjadřuje tak, že by bylo nejlepší, kdyby se vrátilo k předmnichovským hranicím. Nesmí si tedy ponechat žádné válečné zisky, nebo kdyby tomu tak nebylo, tak by to mohlo vést k dalším násilným akcím. Beneš všechny Němce lidově řečeno „neházel do jednoho pytle“, avšak Německo jako národ je státem mravní a politické dekadence, která v nich zůstane po celé generace.⁹¹

Československo by mělo uzavřít dohodu se Sovětským svazem a také s Polskem, což by mohlo pomoci k udržení rovnováhy ve světě. A Sovětský svaz by měl také podepsat dohodu s Polskem, aby Německo nevyužilo rozporů mezi nimi ve svůj prospěch.⁹²

Beneš také polemizuje o tom, jak bude vypadat Evropa po válce. Zmiňuje se, že nevěří v obnovení habsburské monarchie. Tuto otázku pokládal za vyřízenou.

Velký problém vidí Beneš v otázce menšin, jelikož v Evropě je jich hodně, hlavně pokud jde o menšinu německou a maďarskou. Němci vysílali za války své kolonisty do větších sousedních zemí, aby tam hájili jejich zájmy. Další skupina německého obyvatelstva se pod německým tlakem přesunula na východ. Byla tedy zvolena ochrana menšin. Chybou tohoto systému však byl fakt, že tato ochrana byla

---

⁸⁹ Beneš, E.: Demokracie dnes a zítra. 7. vyd. Praha: Knihnice společnosti Edvarda Beneše, 1999. str. 194-195.

⁹⁰ Tamtéž, str. 197.

⁹¹ Tamtéž, str. 200-201.

⁹² Tamtéž, str. 200-201.

určena jen některým státům. Jako chybu Beneš viděl také to, že přestože Německo napáchalo velké násilí, tak mělo ochranu menšin, naproti tomu menšiny v Itálii trpěly skutečným peklem. Další nespravedlivostí v této otázce bylo to, že státy, které to přesně dodržovaly, tak se nikdy nedočkaly vděku jako např. Československo. „S bolestí tudíž konstatuji, že předválečný systém ochrany menšin ztroskotat.“⁹³

Podle Beneše je třeba vyřešit tuto otázku nějakým účinným způsobem. Nedoporučuje použití násilí, ale podotýká, že bude zřejmě nutné sáhnout tentokrát ke stěhování menšinového obyvatelstva a počty těchto menšin se v jednotlivých státech musí zmenšit, aby se tak předcházelo problémům. A tu část menšiny, která tam zůstane, té je třeba zajistit kulturních i politických práv. Ovšem zmiňuje také to, že v roce 1941 ještě nelze přesně vytýčit, jak tento problém vyřešit.⁹⁴

Základ míru pro poválečnou Evropu vidí v systému kolektivní bezpečnosti. „Bude totiž třeba, aby práva demokratického člověka a občana byla příštím mírem zajištěna ve zvláštní světové chartě lidských práv, a pak solidárně a kolektivně i moci garantována a chráněna.“⁹⁵

3. 8. Budoucnost demokracie

Za základ pro fungování demokracie Beneš považuje její přebudování. Druhá světová válka přinese dalekosáhlé změny. Základním úkolem pro změnu demokracie je třeba vyřešit otázku vůdcovství a politických stran v čele demokratického státu. „Demokratické vedení se automaticky vyvíjí v oligarchii buď stranických, vlády, úřadů a peněz chtivých bonzů a sekretářů nebo bohatých průmyslových a finančních plutokratů, vše na všech stránkách korumpujících a v podstatě celý stát ve prospěch své třídy ovládajících.“⁹⁶ Také i tisk je podle Beneše zkorumpovaný a ovládaný penězi.

Další otázkou, kterou se Beneš ve své knize zabývá je, zda bude možné, aby vedle sebe existoval systém politické demokracie a systém sovětského socialismu. Z hlediska teoretického marxismu by Sovětský svaz nikdy nemohl tolerovat liberální demokracii. Beneš považuje spolupráci Sovětského svazu a západu za možnou,

---

⁹³ Beneš, E.: Demokracie dnes a zítra. 7. vyd. Praha: Knihnice společnosti Edvarda Beneše, 1999. str. 208.

⁹⁴ Tamtéž, str. 209.

⁹⁵ Tamtéž, str. 211-212.

⁹⁶ Tamtéž, str. 218.

správnou a dokonce nutnou. Tyto dva systémy se sice v něčem rozcházejí, ale také se v některých neméně podstatných věcech zásadně shodují.⁹⁷

Přestože demokracie vychází z filosofie spiritualismu a je individualistická, tak komunismus vychází z filosofie materialismu a klade důraz na vědomí kolektivní. „Ve své činnosti, ve svém soužití a ve svém vývoji je individuum závislé na této kolektivitě a pochází z ní. Ona je prvotná, individuum je druhotné.“⁹⁸ To je tedy zcela rozdílné. Na druhou stranu se shodují, např. uznávají rovnost lidí a národů, jsou humanistické, interacionální...⁹⁹

Demokracie tedy podle Beneše přijímají sociální zákonodárství a sociální reformismus, je to tedy podle něj krok vedoucí k socializaci demokracie. Tady si také klade otázku, zda je možná spolupráce mezi nově přebudovanou demokracií a sovětským socialistickým režimem. Jeho odpověď je opět ano. „Především to znamená, že hospodářský systém klasického liberalismu a kapitalismu je pokládán i demokraciemi za přežitek - v tom se se sovětským socialismem demokracie tohoto druhu shodují.“¹⁰⁰

Sice podotýká, že se liší systém sovětského socialismu a povalečné demokracie, ale také zmiňuje, že v Sovětském svazu je diktatura proletariátu. Vyzývá další demokracie, aby uznaly rozdíl mezi diktaturou fašistickou a diktaturou proletariátu. Tato diktatura je jen dočasnou a je třeba pro překlenutí revolučního období, pak přejde diktatura v socialistickou demokracii, která je pro Beneše mnohem demokratičtější a svobodnější než buržoazní demokracie.¹⁰¹ Tedy Beneš věřil, že v Sovětském svazu půjde vývoj směrem k demokracii.¹⁰²

Pro správné fungování demokracie je také třeba, aby si každý stát zvolil vlastní přístup, jelikož každý národ je v jiném stupni hospodářského a sociálního vývoje...¹⁰³

Bankovníctví se dle jeho mínění po první světové válce stane podnikem výdělečně akciovým a banky budou tedy institucemi veřejnými, všeobecně prospěšnými. Také dojde ke změnám na poli hospodářském, dojde k reformám agrárním. Půda se stane majetkem státním a velké hromadění půdy nebude možné. Zemědělství se stane industrializované a bude také třeba zkulturnit venkov. Společnost

---

⁹⁷ Beneš, E.: Demokracie dnes a zítra. 7. vyd. Praha: Knihnice společnosti Edvarda Beneše, 1999. str. 222.

⁹⁸ Tamtéž, str. 223.

⁹⁹ Tamtéž, str. 226.

¹⁰⁰ Tamtéž, str. 227.

¹⁰¹ Tamtéž, str. 229-230.

¹⁰² Tamtéž, str. 230.

¹⁰³ Tamtéž, str. 236.

se přiblíží společnosti beztřídní, avšak nebude to stejné, jak to vyžaduje marxistický socialismus. Také musí být podle Beneše zajištěno pojištění, zajištění lidí na stáří a odstraněna nezaměstnanost.¹⁰⁴

Dalším důležitým bodem podle Beneše je otázka, jak se má demokracie dívat na politiku. Politiku je třeba považovat za skutečnou vědu a také za zvláštní druh umění. „Politika má být vědou a uměním, spočívajícím vždy na určité filosofii a morálce, na určitém filosofickém a mravním pojetí celého života individuálního i společenského.“¹⁰⁵ Politika je tedy podle Beneše v podstatě sociologie, tedy věda o všech projevech, přáních, citech... Je tedy vědou, která by se měla dívat i na ostatní vědy jako je psychologie, filosofie a do jisté míry i psychologie. Z hlediska politiky jako umění je podle Beneše, každý politik umělec, který tvoří společenský život...¹⁰⁶

Každý politik je tedy do jisté míry taky psycholog a je to pro něj nutností. Jelikož se musí umět vcítit do druhých. Tuto dovednost se člověk nemůže naučit z knih, ale musí tuto vlastnost mít v sobě, říká Beneš. A musí být také filosofem a jeho politika filosofií.¹⁰⁷

Ideální politik podle Beneše: „Být v politice vědcem, filosofem a moralistou znamená mít pevné a jasné, vědecky a mravně odůvodněné přesvědčení a hájit je důsledně a důstojně, míti pevný, neochvějný, železný charakter, to jest nebát se, být statečný a poctivý, objektivní, nesobecký, nevášnivý a tudíž trpělivý. To znamená, že demokratický politik nemá být prázdný, povrchní oportunist a cynický patolízal, nemá to být vyznavač běžného machiavelismu a lehkomyšlného hazardérství, nemá to být demagog, který hledá okamžité úspěchy lichocením masám a jde za každou novou a dočasnou vlnou veřejného mínění nebo i za proudem přechodné, náhlé nebo násilné změny, nemá to být vypočítavec, nebo hochštapler, jdoucí bezcharakterně dnes tam, zítra jinam za osobním nebo stranickým zájmem a úspěchem.“¹⁰⁸

Demokracie by se tedy ve své každodennosti měla potýkat se třemi základními body. A to je práce, věda a pravda. Podle Beneše je jasné, že nic ve světě není ideální

---

¹⁰⁴ Beneš, E.: Demokracie dnes a zítra. 7. vyd. Praha: Knihnice společnosti Edvarda Beneše, 1999. str. 241.

¹⁰⁵ Tamtéž, str. 244.

¹⁰⁶ Tamtéž, str. 245.

¹⁰⁷ Tamtéž, str. 246.

¹⁰⁸ Tamtéž, str. 246.

a tedy ani demokracie. Tedy se musí v životě potýkat s problémy, a proto se musí podřizovat každodennímu dění.¹⁰⁹

Co se týče otázky vůdců ve společnosti, tak každý vůdce musí dokonale splňovat model demokratického politika. Musí být odhodlaný pro svou práci, musí tvořit, být opravdovým mužem a zůstat vždy demokratem. Další otázkou je problematika mas, které se podle Beneše musí vychovávat k demokracii, jelikož společnost je na přelomu mezi společností monarchisticko – aristokratickou.¹¹⁰

Beneš také poukazuje na to, že by měl být omezen velký počet politických stran, které způsobují spory a oslabují demokracii. Poválečné strany by měly kontrolovat a regulovat hospodářský a veřejný život více než předválečná demokracie. Proto se má v budoucnu dát právo parlamentním sborům, aby rozhodly o počtu politických stran v daném státu. Než se založí strana, tak by se o tom měl usnést parlament. Pro parlamentní život republiky by měly být vytvořeny dvě nebo maximálně tři strany - levice, pravice a maximálně strana středu. Zmizí tedy i koaličnictví, které znamená velké zlo pro demokracii. Jednotlivé strany si většinou vymezily pole působnosti, do níž se jedna strana nebude té druhé vměšovat a tím by byly vymezeny sféry vlivu. To znemožňovalo pronikání do různých sfér a rozhodovali o tom určité skupiny lidí.¹¹¹

Další obtíže předválečné demokracie dle Benešova mínění spočívaly v tom, že si jednotlivé politické strany přisvojovaly určité funkce, které jim nepříslušely. Politické strany mají plnit funkci zástupců lidu, a tedy musí upřednostňovat jejich zájmy před svými. Politické strany často využívaly svých pozic ve svůj prospěch, což samozřejmě Beneš odsuzuje.¹¹²

Podstatou demokracie je tedy rozdělení moci na moc zákonnou, výkonnou a soudní a tyto tři složky se mají vzájemně kontrolovat. A také musí docházet ke vzájemné kontrole politických stran. „Proto je v demokratické společnosti třeba politických stran aspoň dvou: jedné, která státní správě a vládě v její činnosti pravidelně pomáhá a úkoly její usnadňuje, druhé, která zvláště důrazně kontrolní úkol provádí, jsou v opoziční funkci zárukou politické svobody.“¹¹³

Beneš by zanechal systém poměrného zastoupení, nevylučoval by ovšem ani lidové hlasování o důležitých otázkách. Tedy volba prezidenta by byla přímá anebo by

---

¹⁰⁹ Beneš, E.: Demokracie dnes a zítra. 7. vyd. Praha: Knihnice společnosti Edvarda Beneše, 1999. str. 252.

¹¹⁰ Tamtéž, str. 256.

¹¹¹ Tamtéž, str. 270-281.

¹¹² Tamtéž, str. 283-284.

¹¹³ Tamtéž, str. 285.

mohli použít volbu prezidentských volitelů po vzoru Ameriky. Doporučuje, aby byl jeden parlament, který by se skládal z jedné sněmovny.¹¹⁴

Správní soudnictví bylo v době předválečné na dobré úrovni, a tedy nepotřebovalo nějakou výraznou změnu. Ale školství by mělo být naplněno poválečným duchem a mělo by lid vychovávat k demokratickému myšlení.¹¹⁵

Důležitým bodem pro každý demokratický stát je otázka centralizace a decentralizace, která je důležitá pro dobré fungování státu. Tyto faktory záleží na mnoha aspektech, jako je národnostní složení, hospodářská situace apod. Tyto dvě tendence uspořádání státu musí být v rovnováze, jelikož přílišná centralizace je příčinou každé diktatury a také špatná míra decentralizace může vést k úpadku státu, říká Beneš.¹¹⁶

Dalším problémem fungování demokratického státu je byrokracie, kterou Beneš považuje za pokračovatele staré feudální byrokracie. Tato skupina v předválečné demokracii nebyla skutečně demokratickou, což není dobré pro fungování státu, a proto se musí stát především demokratickou byrokracií. „Bývá s tím spojen sklon ke konzervatismu, ba k reakcionářství, takže byrokracie bývá v demokraciích pravidelně jednou z hlavních překážek rychlejšího vývoje, stavějícího se proti všem změnám, novým poměrům a novým ideám, jež ji vyrušují z jejich tradice, z jejich vyježděných kolejí, z jejich rutiny - přirozené a nejvíce rozšířené vlastnosti každé byrokracie.“¹¹⁷ Tedy je nutné v nově vytvořeném státě byrokracii připravovat na změny. A demokracie bude potřebovat byrokracii osvícenou a nadstranickou.¹¹⁸

---

¹¹⁴ Beneš, E.: Demokracie dnes a zítra. 7. vyd. Praha: Knižnice společnosti Edvarda Beneše, 1999. str. 291-292.

¹¹⁵ Tamtéž, str. 292.

¹¹⁶ Tamtéž, str. 293-295.

¹¹⁷ Tamtéž, str. 298.

¹¹⁸ Tamtéž, str. 297-302.

4. Vnímaní osobnosti Edvarda Beneše ve 20. století

Edvard Beneš je kontroverzní osobností, na jedné straně je považován za člověka, kterému nelze upírat zásluhy a velký podíl na vzniku a chodu československé republiky a na druhé straně v něm mnoho lidí vidí zrádce, který zradil vlast tím, že podepsal Mnichovskou dohodu. Poté co se komunisté postupně po druhé světové válce drali k moci, si historici kladou otázku, jak velký podíl na tom měl prezident Beneš. V této kapitole bych právě na základě těchto dvou protipólů uvedla příklady rozdílných názorů některých osobností 20. stol.

4.1. Pohledy na Beneše za první republiky (1918–1938)

Za první republiky převládal názor, že je Beneš osobou, která se společně s Masarykem a Štefánikem zasloužili o vznik samostatného, svobodného a demokratického státu a je třeba si jich vážit. Zastáncem tohoto názoru byl také publicista, spisovatel, novinář a Benešův spolupracovník a přítel Karel Čapek, který vždy stál na straně Beneše. Karel Čapek se s Edvardem Benešem setkal poprvé v letech 1913–1915, když studoval na Karlo-Ferdinandově univerzitě v Praze.¹¹⁹ Jejich opravdová spolupráce začala tím, že se Beneš dozvěděl o cestě Čapka do Španělska. V tom viděl vhodnou příležitost, jak poslat dokumenty Masarykovi do Švýcarska. Čapek s tím souhlasil, ale nakonec byla jeho cesta zrušena.¹²⁰ V době Benešova exilu jejich kontakty ustaly a opět se oživily poté, co byla 28. října 1918 vyhlášena Československá republika.¹²¹ Čapek si vážil lidí, kteří se podíleli na odbojové činnosti a taky obdivoval Benešovo dílo Světová válka a naše revoluce.¹²² I on sám byl velmi aktivní, byl spisovatelem, novinářem, ale také se hluboce zajímal o politiku a angažoval se v Penklubu, který se na podnět Čapka stal podporovatelem Beneše.¹²³

Po roce 1925 slábla pozice Společnosti národů a jejich demokratických principů, rostly protidemokratické síly. Od té doby byl Edvard Beneš velmi kritizován kvůli jeho zahraniční politice. Byl obviňován z neustálého profrancouzského či prosovětského zaměření. Karel Čapek se k tomu postavil po svém, parodoval odpor k Edvardu Benešovi na shromáždění Pátečníků na silvestra roku 1926 v novoroční zdravici, kterou

---

¹¹⁹ Čapek, K.: O Edvardu Benešovi. 1. vyd. Praha: Společnost Edvarda Beneše, 2000. str. 11.

¹²⁰ Tamtéž, str. 12.

¹²¹ Tamtéž, str. 13-16.

¹²² Tamtéž, str. 15-16.

¹²³ Tamtéž, str. 20-22.

pro přítomného prezidenta přednesli herci.. Zdravice končila refrénem: „A co ty tam černý vzadu, vystrkuješ na nás bradu, svoji bradu proti hradu. Beneš je toho příčina, Beneš je vždycky příčina, že je má tvář dopálená.“¹²⁴ Masaryk i Beneš viděli, že mají podporu u Pátečníků a začali navštěvovat jejich sezení. Jejich vzájemná spolupráce spočívala v tom, že Beneš se snažil shromážděným literátům poskytnout co nejpodrobnější informace o československé zahraniční politice a Pátečnici se zase snažili podporovat Beneše a Hrad.¹²⁵

Přátelství mezi oběma muži se prohlubovalo četnými setkáními, jak na Masarykově letním sídle na zámečku v Topolčanech, tak také při schůzkách Pátečníků.¹²⁶ Mezi roky 1926–1930 napsal Čapek sérii článků, které podporovaly Beneše v jeho činnosti a konání.¹²⁷ O jejich blízkém vztahu také svědčí to, že Čapek psal dopisy Benešové ženě Haně. Beneš jej zval na recepci a do Sezimova Ústí, kde se bavili nejen o politickém dění, ale také např. o zahradničení.¹²⁸ Přátelství pokračovalo i po zvolení Edvarda Beneše prezidentem, přesto když byl Čapek požádán, aby napsal předmluvu ke knize Beneš ve fotografii, odmítl to s tím, že přes veškerou lásku k prezidentovi nechce být oficiálním oslavovatelem československých prezidentů.¹²⁹

Poté se začala přiostrňovat situace v Evropě, Německo začalo porušovat Versailleskou smlouvu. Pátečnici a Čapek tedy přešli od hovorů k obraně státu a národa. Čapek nadále podporoval Benešovu politiku a pro zahraničí připravil dokonce propagační brožuru Československa – o jeho přírodě, historii a o zakladatelích moderního státu Masarykovi, Švehlovi a také Benešovi.¹³⁰ Za vrcholné počínání Čapka lze považovat přípravu mezinárodního zasedání Penklubu v Praze v roce 1938. Cílem tohoto zasedání bylo podporovat Československo. Mnichovský diktát a také následující Benešovu abdikaci hodnotil následovně: „Ne vy, ale my všichni jsme prohráli svou víru, nejen vy, ale i my všichni tak trochu odcházíme a loučíme se s tím, co jsme byli. To, co cítím teď, je prudký a přímo bolestný pocit solidarity s Vámi a se všemi, jejichž mravní svět byl poražen.“¹³¹ Poté co Beneš odjel do exilu, tak si psali dopisy a neustále se vzájemně podporovali.¹³²

---

¹²⁴ Čapek, K.: O Edvardu Benešovi. 1. vyd. Praha:Společnost Edvarda Beneše, 2000. str. 22.

¹²⁵ Tamtéž, str. 25.

¹²⁶ Tamtéž, str. 26.

¹²⁷ Tamtéž, str. 27-28.

¹²⁸ Tamtéž, str. 33-34.

¹²⁹ Tamtéž, str. 38.

¹³⁰ Tamtéž, str. 40-41.

¹³¹ Tamtéž, str. 47.

¹³² Tamtéž, str. 52.

Již za první republiky existovaly i protibenešovské názory, které zastávali především příslušníci katolického proudu. Masarykova koncepce státu a společnosti se totiž dostávala do střetu s katolíky. Za Rakouska byla katolická církev oporou říše, ale Masaryk byl pro odluku církve od státu. Proto se katoličtí autoři postavili do opozice proti Masarykově koncepci. Mezi tyto autory patří například J. Zahradník, J. Čep, J. Deml, J. Durych.. Pro ilustraci těchto názorů bych ráda uvedla názor Jaroslava Durycha na první republiku: „Sám o sobě napsal, že se mu po převratu změnila „letora, výraz, styl“, cítil „draží nenávisť k přítomnosti, dusil se opovržením k současnosti“ a „stával se sveřepým, uštěpačným cynikem...“¹³³ Vystupoval proti Masarykovi i Benešovi a říká: „Nepatřím a nechci patřit do národa Husova a odporné jsou mi pravdy, které slyším z úst dnešních apoštolů. Lépe být žebrákem, zajatcem trestancem, než věřit v ideály dneška.“¹³⁴

4. 2. Beneš jako „viník“ Mnichova

„Přijetí mnichovského diktátu a vznik tzv. druhé republiky znamenaly pro československou veřejnost šok, zklamání evropských demokracií, jež dopustily zhroucení systémů kolektivní bezpečnosti, vneslo to do společnosti pocit hlubokého rozčarování a morální deziluze.“¹³⁵ Především se hledali viníci za Mnichov a také se odsuzovala nefunkčnost systému první republiky. Spousta lidí považovala Beneše za viníka tohoto stavu a stejně tak i jeho spolupracovníky jako třeba Karla Čapka. V té době Katolický proud využil stávající situace a kritizuje neschopnost první republiky a nefunkčnost Masarykova konceptu. Např. Durych se vyjadřuje následovně: „Mnichov je podle jeho soudu „zřejmý zásah prozřetelnosti božské, která dopustila trest na všechny národy pro jejich nepravosti, pro jejich ziskovost a nadržování boháčům.“¹³⁶ I další skupiny využívaly situace jako třeba fašisté a jeden z jejich předních představitelů Gajda.

4.3. Beneš v exilu versus Československá domácí scéna

V noci z 14. na 15. března nový prezident E. Hácha podepsal dokument o zřízení protektorátu Čechy a Morava. Československo bylo formálně samostatné, ale v podstatě pod německou nadvládou. Prezident Hácha nejdříve s Benešem dobře vycházel a Beneš

---

¹³³ Fialová, Z.: Jaroslav Durych. 1. vyd. Praha: Academia, 2001. str. 341.

¹³⁴ Tamtéž, str. 343.

¹³⁵ Tamtéž, str. 344.

¹³⁶ Tamtéž, str. 344.

mu dokonce poslal blahopřejný dopis, na který Hácha reagoval následovně: „Pane prezidente, Váš laskavý list mne dojal, ale také povzbudil v mém úkolu, který jsem přijal zdráhavě a s největším sebezapřením jako tvrdý příkaz povinnosti. Těšil jsem se na své soukromí a na literární práci, své dávné záliby. Povinnosti mé nynější funkce dopadají na mne velmi těžce, neboť jsem si vědom své nedostatečnosti. Snažím se v mezích sil to make the best o fit a těším se nadějí, že má funkce jest jen přechodné povahy a že v dohledné době bude se mne sňata. Jsem si vědom, že budu brzy přísně posuzován, ale současnost není snad nikdy spravedlivého soudu. Račte, prosím, přijmouti výraz mé dokonalé úcty a přání nejlepší životní pohody.“¹³⁷ Hácha měl velmi uctivý a vřelý přístup k Benešovi a chtěl tajně vést spolupráci proti Němcům. Avšak když se v roce 1941 stal zastupujícím říšským protektorem Heydrich, obvinil Eliáše ze zrady a Hácha tak ztratil svou oporu. Podlehl německému tlaku a začal plnit některé požadavky Němců, kteří mu na základě toho, co řekne na veřejných prohlášeních slíbili např. pustit některé Čechoslováky z koncentračních táborů... Tento přístup „bratříčkování,, se s Němci přišel londýnskému exilu absolutně nemyslitelný a odporný. Došlo k rozkolu mezi Háchou a Benešem, jež tvrdě vystupoval proti tomuto německému vydírání. Příkladem takového vynuceného rozhlasového projevu je následující text, kdy Hácha velmi tvrdě odsoudil činnost československé vlády v exilu: „V tomto přesvědčení se nesmíme dáti zviklati žádnými klamnými a záludnými hlasy, zejména z nepřátelské ciziny, ať z Moskvy, ať z Londýna. Občané, neposlouchejte vůbec štvavých řečí emigrace, která se samozvaně vydává za českou vládu a svými rozhlasovými svody může nám přivoditi jen těžké škody, jen ohrožení na životech a statcích, a odvésti nám to nejcenější, což nám soudobý vývoj přinesl, bezpečí v dnešní rozvířené době...“¹³⁸ Benešovi se toto Háchovo jednání přičilo, a proto začal být k protektorátní vládě skeptický. V dalším projevu Hácha směrem k emigraci říká: „Přiklonili jsme se k těm, kteří mají moc, aby nás ochraňovali nikoliv k imaginárním přátelům za zeměmi a moři, které potřebují sami pomoci a s nimiž jsme již kdysi měli své smutné zkušenosti. Necht’ si pan Beneš a jeho přívrženci hledají své přátele, jako to jindy činili, v cizině. My chceme vybudovat svůj dům a spoléhat na ochranu říše. Jen tak kyne nám pokoj a mír.“¹³⁹ Proti emigraci se také dokonce začala stavět vláda ministerského předsedy Krejčího, poté, co v roce 1942 Anglie odvolala

---

¹³⁷ Pasák, T.: JuDr. Emil Hácha. 1. vyd. Praha: Horizont, 2001. str. 32-33.

¹³⁸ Tamtéž, str. 174.

¹³⁹ Tamtéž, str. 177-178.

mnichovskou dohodu, vydali následující prohlášení: „Nehledíc k státoprávní neplatnosti jakéhokoliv politického jednání vedeného panem Benešem konstatujeme, že munchenská dohoda, která s konečnou platností rozhodla o osudu bývalé Československé republiky, byla nutným důsledkem katastrofální politiky někdejšího zahraničního ministra a později prezidenta republiky Beneše a jeho slepé důvěry ve zrádné přátele na západě.“¹⁴⁰ Proti Benešovi také vystupoval přední kolaborant Moravec, který plně spolupracoval s Němci a Beneše označoval jako: „Beneše krvavého“, za „vraha“, „zločince a politického desperáta“, „židovského agenta, lotra“, „úhlavního nepřítel českého národa“, obklopeného „hnusnou židovskou smečkou“.¹⁴¹

4.4. Beneš a jeho postavení mezi roky 1945-1948

Po druhé světové válce se opět mění pohled na osobu Edvarda Beneše. Byl považován za hrdinu bojujícího za obnovu demokratického státu, jež se nevzdal a nakonec se mu podařilo opět usednout do prezidentského křesla. V tomto období však také začíná stoupat vliv komunistů. Jako ukázkou názorů na Beneše pro toto období bych ráda uvedla dílo od představitele tehdejší demokratické žurnalistiky Ferdinanda Peroutky, který sympatizoval s Masarykem a Benešem, což dal najevo již v roce 1922 ve svém rozsáhlém díle Budování státu. Ve své další knize si pokládá otázku, zda byl Edvard Beneš vinen? - mohl za komunistický převrat? „Vím, že bouří se jezero a chce svou obětí míti. Po únoru 1948 všem nám jaksi se chtělo na někoho se rozzlobit, někoho učinit odpovědným a pak ho proklít...Mimoto je člověku vždycky snáze, jestliže si zjednoduší složité okolnosti a učiní někoho odpovědným za krok dějin.“¹⁴² Podle Peroutky byl touto obětí Beneš, kterého opustili i demokratičtí ministři, tím, že podali demisi a nechali veškerou zodpovědnost na něm.¹⁴³ Prezident nejen, že byl nemocný, ale také to bylo až příliš na jednoho, aby čelil celému komunistickému bloku. A Peroutka to komentuje následovně: „Komunističtí vůdci, daleci toho, aby brali ohled na prezidentovu chorobu, krutě pokládali za svou výhodu. Po určité stránce to bylo vědomé mučení. Všemi prostředky nutili prezidenta, aby podepsal novou vládu, jimi navrhovanou. Po každé půlhodině takových rozhovorů odplížil se jako raněné zvíře na nejbližší pohovku, u níž čekal připravený lékař.“¹⁴⁴ Peroutka také podotýká, že vše stálo

---

¹⁴⁰ Pasák, T.: JuDr. Emil Hácha. 1. vyd. Praha: Horizont, 2001. str. 219.

¹⁴¹ Tamtéž, str. 210.

¹⁴² Peroutka, F.: Byl Edvard Beneš vinen?. 3. vyd. Praha: Společnost Edvarda Beneše, 1999. str. 5.

¹⁴³ Tamtéž, str. 5.

¹⁴⁴ Tamtéž, str. 21.

proti Benešovi. S pomocí západních mocností se nedalo počítat, armáda nebyla příliš silná, většina generálů se hlásila ke komunismu a také mu komunisté předkládali seznamy demokratů, kteří budou pykat, jestli nastane občanská válka.¹⁴⁵ Demokratičtí ministři odsuzovali Beneše, že se provinil tím, že dopustil komunistický převrat. Přesto se Beneš necítil vinen a čtrnáct dní před svou smrtí poslal do exilu svou protiobžalobu: „Oni obviňují mne, že jsem je zklamal, a já obviňuji je, že zklamali oni mne v rozhodující chvíli. Bez jejich příslibeného zásahu byl jsem bezmocný. Když měl Gottwald Staroměstské náměstí plné krvežízně, po zuby ozbrojené milice, čekal jsem, že ostatní se shromáždí na Václavském náměstí, ale nemohl jsem si představit, že jim do té míry schází organizace a rozhodnost, když se do toho mělo jít. Věřil jsem, že demonstrace neozbrojených studentů dá znamení k obecnému povstání. Ale když se nikdo nehnu, nemohl jsem přece dopustit, aby Gottwaldovy bojechtivé hordy prováděly hromadné masakry na bezbranném pražském obyvatelstvu. Nebylo žádné hranice v tom, čím hrozily.“¹⁴⁶ Podle Peroutky bylo pro Beneše špatné, že si komunisté vypůjčili jeho jméno a tak se stal u mnohých tím, kdo podle nich byl vinen za komunistický převrat.¹⁴⁷

4.5. Potírání Beneše a Masaryka v éře komunismu

V únoru roku 1948 došlo ke komunistickému převratu, který byl vyústěním mnoha konfliktů mezi demokratickými složkami a komunisty. Demokraté nemohli najít společnou řeč v oblasti zemědělské politiky, ani ohledně školského zákona a v dalších oblastech. Proto se nakonec 12 demokratických ministrů rozhodlo podat demisi a doufali, že Beneš jmenuje úřednickou vládu. K tomuto však nedošlo a Beneš demisi přijal. V této chvíli vycítili komunisté velkou šanci a uskutečnili mocenský převrat, který měl za následek čtyřicetileté utlačování československého obyvatelstva. V Československu nastalo období vlády jedné strany, docházelo k rozsáhlému znárodňování, byly vedeny vykonstruované procesy a také to zasáhlo do vývoje české kultury, což také souvisí s tím, že v tomto období se zcela potíral význam první republiky, Masarykovy koncepce a Beneše jako osoby, která se podílela na aktivitách týkajících vzniku Československa.¹⁴⁸ Již v roce 1945 bylo ministerstvo informací vedeno komunisty. V témže roce bylo vydáno nařízení o přísném dohledu na publikační

---

¹⁴⁵ Peroutka, F.: Byl Edvard Beneš vinen?. 3. vyd. Praha: Společnost Edvarda Beneše, 1999. str. 22.

¹⁴⁶ Tamtéž, str. 23.

¹⁴⁷ Tamtéž, str. 23.

¹⁴⁸ Harna, J. – Fišer, R.: Dějiny českých zemí II. 1. vyd. Praha: Fortuna, 1998. str. 217-218.

činnost a na knižní trh pod záminkou boje proti „fašistické ideologii“ a „literárnímu braku“.¹⁴⁹ Komunisté tvrdě odsuzovali kapitalismus a také politickou scénu, která tento systém uvedla do chodu, a na základě toho se stavěli proti Masarykově koncepci a Beneše viděli jako nositele demokratických tradic. Díky tomu byla tato část dějin buď úplně vynechávána anebo haněna. Historikové se dělili na ty, co se rozhodli psát v duchu stranického přesvědčení a také na ty, kteří se odmítli vzdát pravdivého výkladu dějin, avšak na základě toho byli odsunuti na okraj společnosti. Ti, co si je komunisté získali na svou stranu, měli otevřené pole působnosti. Mezi ně patří např. Míla Lvová, Miloš Klimeš, Marcel Zachoval a další. Typickou ukázkou opravdového stranického přístupu k výkladu dějin bych ráda zmínila Václava Krále a jeho dílo, které je namířeno proti koncepci Masaryka a Beneše. Nese název O Masarykově a Benešově kontrarevoluční protisovětské politice. Už v úvodu tohoto díla můžeme pozorovat zcela stranický přístup stavějící se do opozice proti první republice. Autor zde píše: „Západní imperialisté a jejich přísluhovači z řad zrádné emigrace by chtěli novou válkou přivodit návrat staré předmnichovské, kapitalistické republiky. Masaryk a Beneš se po celých dvacet let snažili zakrývat protilidový charakter předmnichovské republiky. Stejně tak i dnes se snaží váleční štváči zakrývat protilidový charakter předmnichovské republiky. Stejně tak i dnes se snaží váleční štváči zakrýt zločinnou tvář svých kontrarevolučních plánů proti republice heslem návratu k demokratické republice Masarykově a Benešově...V tomto směru je naším prvořadým úkolem odhalovat pravou tvář Masaryka a Beneše, za něž se dnes schovává zrádná emigrace na Západě.“¹⁵⁰ Další ukázkou, která dobře vystihuje komunistický postoj vůči první republice je sborník statí z roku 1961 Vznik a vývoj Lidově demokratického Československa, kde sice není přímo zmíněno jméno Beneše a Masaryka, ale je potírána existence první republiky slovy: „Květen 1945 znamená skutečně historický mezník v dějinách Československa, neboť nebyl jenom běžným revolučním převrácením či výměnou vlády, jakých v minulosti bylo bezpočet, květen 1945 znamená zásadní revoluční změnu, kdy pracující lid poprvé v dějinách Československa uchopil moc a vládu nad svými vykořisťovateli. Národy Československa dospěly ke konci dějinné epochy kapitalistického vývoje a stanuly na prahu epochy socialismu.“¹⁵¹

---

¹⁴⁹ Mayer, F.: Češi a jejich komunismus- paměť a politická identita. 1. vyd. Praha: Argo, 2009. str. 225.

¹⁵⁰ Král, V.: O Masarykově a Benešově kontrarevoluční protisovětské politice. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1953. Str. 5.

¹⁵¹ Vznik a vývoj Lidově demokratického Československa – Sborník statí. Praha: Československá akademie věd, 1961. str. 9.

4.6. Beneš a jeho odkaz dnes

Edvard Beneš je v dnešní době reflektován na základě jeho děl a dobových dokumentů, které jsou dostupné od pádu komunismu. V mnohém můžeme při zachování pramenů o Benešovi poděkovat Ústavu Dr. Edvarda Beneše pro politické a sociální studium, který byl zřízen v roce 1950 v Londýně z podnětu samotného Beneše, který těsně před svou smrtí pověřil založením kancléře Jaromíra Smutného.¹⁵² Důležitou činností tohoto ústavu bylo vydávání publikační řady Doklady a rozpravy, ve kterých se řešily otázky ohledně moderních československých dějin. Avšak úmrtím Jaromíra Smutného v roce 1964, činnost tohoto ústavu končí.¹⁵³ Po pádu komunismu byla u nás založená v roce 1989 nástupnická organizace Londýnského ústavu Společnost Edvarda Beneše. Činnost této společnosti je zaměřena na studium děl Edvarda Beneše a na jeho systematizování, vydávání odborné studie a jeho dokumentů. Každý rok vydávají také Bulletin s přehledem jednotlivých akcí, které se konají na jeho počest. Příkladem tohoto mohou být vzpomínkové akce, nejen u nás, ale také v místech, kde působil během války. Například v roce 2005 byla na počest Edvarda Beneše na Univerzitě v Glasgow pořádaná vzpomínková akce, kde si připoměl přednášku Edvarda Beneše, kterou zahajoval v listopadu 1941 činnost nově otevřené budovy Fakulty chemie. U nás byla postavena jeho socha na Loretánském náměstí na Hradčanech v souvislosti s 60. výročím ukončení druhé světové války...¹⁵⁴ Avšak největším přínosem této společnosti je asi fakt, že objektivně usilují o výklad dějin, snaží se také zpevnit a doplnit historické kořeny této země.¹⁵⁵

Se jménem Beneše se také pojí pořádání vysokoškolské soutěže o Cenu Edvarda Beneše. Tato soutěž si klade za cíl bádání o událostech, které se staly ve 20. století. Zúčastnění na základě svých prací dostanou diplomy a peněžní odměnu. A vítězi jsou vyhlášeni ve vile Edvarda Beneše v Sezimově Ústí, což oživuje jeho odkaz. Každý účastník také obdrží knihu, kterou napsal sám Edvard Beneš Demokracie dnes a zítra.¹⁵⁶

---

¹⁵² Olivová, V.: Společnost Edvarda Beneše v Praze 1900–2000. 1. vyd. Praha: Společnost Edvarda Beneše, 2001. str. 9.

¹⁵³ Tamtéž, str. 12.

¹⁵⁴ Korporace Společnosti Edvarda Beneše: Bulletin Společnosti Edvarda Beneše. Praha 18. Ledna 2005. str. 4.

¹⁵⁵ Olivová, V.: Společnost Edvarda Beneše v Praze 1900–2000. 1. vyd. Praha: Společnost Edvarda Beneše, 2001. str. 15.

¹⁵⁶ Korporace Společnosti Edvarda Beneše: Bulletin Společnosti Edvarda Beneše. Praha 18. Ledna 2005. str. 5.

Závěr

Edvard Beneš je člověkem, kterému je bez pochyby nutno věnovat pozornost i v dalších letech. Přestože o něm bylo napsáno mnoho knih, myslím si, že je ještě pořád velký prostor pro další bádání a zkoumání této osobnosti. Ve své práci jsem mohla aspoň částečně nahlédnout do života a práce Edvarda Beneše. Snažila jsem se, aby i laik pochopil význam a velikost tohoto státníka a člověka s obrovským politickým a sociálním myšlením.

Edvard Beneš byl bezpochyby velmi schopný politik a diplomat, který se zasloužil o vznik Československé republiky. Byl ochoten uvěřit Masarykově koncepci a následovat jej v boji za její prosazování. Vyznačoval se také velkou pracovitostí, která se však v jeho stáří podepsala vážně na jeho zdraví. Ovládal jazyky, hodně cestoval díky jeho diplomatické kariéře. Byl první rukou a blízkým přítelem Masaryka, který mu absolutně důvěřoval. Po smrti Masaryka se rozhodl dále hájit jeho odkaz a v roce 1935 se stal prezidentem. U většiny obyvatel byl oblíbený a byl pro ně velkou ikonou. Avšak rok 1938 přinesl události, které jeho jménu připsali škraloup a to Mnichovský diktát, který byl Benešovi neustále vyčítán. Ne jeden autor, který psal o Benešovi si kladl otázku, zda byl Edvard Beneš vinen či nikoliv. Být prezidentem republiky zvláště v tehdejší době nebylo jednoduché. Dle mého názoru Beneš udělal pro Československo hodně dobrého, a jestli někdy pochybil, tak mu to nelze vyčítat, jelikož se ocitl v toku dějin, které mu neumožnili učinit nic jiného, než podepsat. Poté co abdikoval, se opět v exilu snažil o obnovu republiky. Jeho snahy došli úspěchu a po druhé světové válce se opět stal prezidentem. V této době mu je zase vyčítán vzestup komunismu. Beneš byl v té době již velmi nemocný a špatně se orientoval v politické situaci. Myslím si, že nemocnému člověku „nelze nic vyčítat“

Při vyučování bych žáky seznámila se životem a dílem Edvarda Beneše a snažila bych se být nestranná. Rozhodně bych jej nehodnotila a informovala bych je o názorech, které na něj existovaly. Pak bych zahájila diskusi a nechala žáky, ať si udělají názor sami.

Prameny a literatura

BENEŠ, E.: Demokracie dnes a zítra. 7. vyd. Praha: Knižnice společnosti Edvarda Beneše, 1999. 333 s., ISBN: 80-86107-08-6

ČAPEK, K.: O Edvardu Benešovi. 1. vyd. Praha: Společnost Edvarda Beneše, 2000. 147 s., ISBN: 80-86107-13-2

FIALOVÁ, Z.: Jaroslav Durych. 1. vyd. Praha: Academia, 2001. 351 s., ISBN: 80-200-0804-7

HARNA, J. – FIŠER, R.: Dějiny českých zemí II. 1. vyd. Praha: Fortuna, 1998. 279 s., ISBN: 80-7168-522-4

HAVLÍČEK, F.: Edvard Beneš – člověk, sociolog, politik. 1. vyd. Praha: Prospektrum, 1991. 191 s., ISBN: 80-85431-20-3

KORPORACE SPOLEČNOSTI EDVARDA BENEŠE: Bulletin Společnosti Edvarda Beneše. Praha 18. Ledna 2005. 43 s., ISBN: 80-86107-28-0

KRÁL, V.: O Masarykově a Benešově kontrarevoluční protisovětské politice. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1953. 234 s.

KUFNEROVÁ, Z. – NOVOTNÝ, K.: Člověk Edvard Beneš – čtení o druhém prezidentovi. 1. vyd. Praha: Dita, 2006. 205 s., ISBN: 80-85926-43-1

MAYER, F.: Češi a jejich komunismus- paměť a politická identita. 1. vyd. Praha: Argo, 2009. 273 s., ISBN: 978-80-257-0151-5

OLIVOVÁ, V.: Společnost Edvarda Beneše v Praze 1900 – 2000. 1. vyd. Praha: Společnost Edvarda Beneše, 2001. 91 s., ISBN: 80-86107-14-0

PASÁK, T.: JuDr. Emil Hácha. 1. vyd. Praha: Horizont, 2001. 286 s., ISBN: 80-7012-088-6

PECHÁČEK, J.: Dvacet let svobody. 5. vyd. Praha: Národní politika, 1988. 185 s.

PEROUTKA, F.: Byl Edvard Beneš vinen?. 3. vyd. Praha: Společnost Edvarda Beneše, 1999. 26 s., ISBN: 80-86107-09-04

VZNIK A VÝVOJ LIDOVĚ DEMOKRATICKÉHO ČESKOSLOVENSKA – Sborník
statí. Praha: Československá akademie věd, 1961. 396 s.

ZEMAN, Z.: Edvard Beneš-politický životopis. 2. vyd. Praha: Mladá Fronta, 2009.
444. s., ISBN: 978-80-204-2062-6

Anotace

Jméno a příjmení:	Lucie Vymětalová
Katedra:	Společenské vědy
Vedoucí práce:	PhDr. Petr Zima Ph.D.
Rok obhajoby:	2010
Název práce:	Edvard Beneš – politik a filosof
Název v angličtině:	Edvard Beneš - a politician and a philosopher
Anotace práce:	Cílem této práce je představit osobu prezidenta Edvarda Beneše ze tří pohledů. První část popisuje jasně a přehledně důležité mezníky Benešovy politické kariéry. Druhá kapitola vychází z knihy Demokracie dnes i zítra a snaží se proniknout do Benešova vnímání tehdejší situace a dějinného dění. Poslední část přináší rozdílné pohledy na druhého československého prezidenta očima významných osobností 20. století.
Klíčová slova:	Edvard Beneš – politik a filosof
Anotace v angličtině:	The target of the thesis is to bring three different views of the personality of the president Edvard Beneš. The first view shows some important points of Beneš's political career - clearly and digestedly. The second part is based on the book Democracy today and tomorrow and it gives a chance to look how the president Beneš perceived the situation and historical events. And the last part consists the views of the 20th century notabilities of the second president of Czechoslovakia.
Klíčová slova v angličtině:	Edvard Beneš - a politician and a philosopher
Přílohy vázané v práci:	-
Rozsah práce:	38
Jazyk práce:	český